

UKRAINISCHE ANNALEN FÜR POLITIK, LITERATUR UND KUNST
 ANNALES UKRAINIENNES DE POLITIQUE, DE LITTÉRATURE ET D'ART
 THE UKRAINIAN ANNALS OF POLITICS, LITERATURE AND ART

ЛІТОПИС

ПОЛІТИКИ, ПИСЬМЕНСТВА І МИСТЕЦТВА

ТИЖНЕВИЙ ОГЛЯД ПІД РЕДАКЦІЄЮ
 С. ТОМАШІВСЬКОГО

НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА „УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО“ В БЕРЛІНІ

×

Книжка I

Субота, 8-го березня 1924

Зшиток 10

Містить:

ПОЛІТИЧНА ХРОНІКА	145
НАЦІОНАЛЬНИЙ ГЕРОЙ ТА ЙОГО КУЛЬТ	146
ПРИЧИНКИ ДО БІОГРАФІЇ Т. ШЕВЧЕНКА — <i>Богдана Лепкого</i>	149
ШЕВЧЕНКОВИЙ ВІРШ НАРОДНЬОЮ ПІСНЕЮ	153
УКРАЇНСЬКА ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ В ПОД'ЄБРАДАХ — М. Д.	153
РАДІО — <i>Андрія Ластовецького</i>	155
MISCELLANEA	156—158
В СТАРІМ ДВОРІ — <i>Богдана Лепкого</i>	159
ТАОРМІНА — О. К.	159

Образковий додаток

„Ukrainske Slowo“

Buch- u. Zeitungsverlag G. m. b. H.

Berlin-Schöneberg

Hauptstraße 11 Tel. Stephan 1445-46

Українські курси заочної освіти при „Українському Слові“

Берлін-Шенеберг, Гауптштрассе 11 („Українське Слово“).

Курси ставлять собі метою допомогти здобути освіту всім тим, хто не може учитись в школі.

Кожний, де б він не проживав, якогось віку не був, в якому б стані не знаходився і на які малі кошти не проживав би, може в себе вдома учитись, підготуватись до іспитів за середню школу, або може поповнити свою освіту і одержати чисто практичні знання.

Навчання заочними курсами провадиться так:

Тому — хто записався на курси і хоче вивчити ту чи іншу галузь знання, курси посилають по пошті підручник (книгу), поділений на окремі лекції (уроки). До кожної лекції додається інструкція, як треба учить лекцію й додаток з задачами та запитаннями учневі. Після вивчення кожної лекції учень мусить рішити всі задачі і написати відповідь на кожне запитання та відіслати се все курсам.

Професор перевіряє відповіді учня, пише йому пояснення до невірних відповідей, чи до незрозумілих учнем місць, пише йому всякі поради й посилає разом з відповіддю учня все се назад учневі. З надісланого учень вже ясно буде бачити і свої помилки, і зрозуміє неясне.

Величина кожного предмету розрахована так, щоб учень міг пройти його за час від 4 до 12 місяців, витрачуючи на кожну лекцію 6 годин праці.

Запис на курси відкрита з 15-го лютого, навчання розпочнеться з 1-го квітня 1924-го р. Розпочинаються курси з тих предметів, на які курси приготували підручники, але по мірі заготовки підручників по іншим галузям знання, будуть відкриватись навчання нових предметів, що кожний раз буде сповіщатись через пресу.

Бажаноб було, щоб ті, хто інтересується ширенням освіти серед нашого народу, надсилали свої побажання, які предмети вони хотіли б, щоб курси відкрили.

З першого квітня курси відкривають і провадять навчання в трьох напрямках:

1-ий напрямок.

Курс предметів за середню школу.

1. Українська мова	} Проф. Богдан Лепкий.
2. Українська література	
3. Історія всесвітня	} Проф. д-р Степан Томашівський.
4. Історія українська	
5. Арифметика	} Проф. Володимир Коваль.
6. Фізика	
7. Алгебра	
8. Геометрія	} Инж. П. Алтухів.
9. Тригонометрія	
10. Географія	} Д-р Зенон Кузеля.
11. Природознавство	
12. Льюїка. Психологія.	

2-ий напрямок.

Курс предметів практичних.

1. Курс кооперації з кооперативним рахівництвом	} Вчений агроном В. Доманицький.
2. Землеміретво	
3. Хліборобські машини ..	Проф. Вол. Коваль.
4. Комерційна арифметика ..	С. Тимчук.

3-ій напрямок.

Чужі мови.

1. Мова латинська.
2. Мова німецька.
3. Мова англійська.

Після закінчення навчання по тому чи другому предметові і після виконання іспитової роботи, курси видають учневі відповідне свідоцтво.

Курси допомагають по мірі можливості всім, хто вивчив предмети за середню школу, здати іспит при українських комісіях затверджених відповідною владою, і перш за все перед комісією в Берліні. Свідоцтва цих комісій дають можливість впису без іспитів у вищі школи Німеччини, Австрії і Чехії.

Курси допомагають по мірі можливості всім, хто вивчив один з практичних предметів одержати практику в чужоземних кооперативних організаціях і заводах.

Подрібні програми й умови навчання висилаються безплатно.

Адреса курсів:

Berlin-Schöneberg, Hauptstrasse 11 („Ukrainske Slowo“)

Курси заочної освіти.

Українці з Наддніпрянської України, Польщі, Румунії, Прикарпатської Русі, Америки, Українці, розкидані по всіх землях всього світу!!

Учіться на курсах заочної освіти. Ширте про курси відомости. Заохочуйте других до науки.

Рукописи і листи у редакційних справах посилати: Berlin - Schöneberg, Hauptstraße 11
Право передруку застережене — All articles are copyrighted

Політична хроніка

МЮНХЕНСЬКИЙ ПРОЦЕС проти Гітлера, Людендорфа й тов., що почався 26-го м. м., стягнув на себе увагу не тільки всеї Німеччини а й широкого політичного світу. Як відомо, в ночі з 8-го на 9-го листопада м. р., у моменті найвисшої внутрішньої кризи в Німеччині, зроблена була в Мюнхені спроба державного перевороту в національно-монархічній напрямі, і вона не вдалася. Провідники акції відповідають тепер, за свою невдачу, перед судом, якого хід тільки вчасти приступний загалови, вчасти закритий. У хвилі писання сих рядків знані тільки признання самих обвинувачених на явній розправі; слухання свідків що-тільки почалося, і то переважно закрите; тому годі не то здогадуватися кінцевого вислуду, а й виробити собі ясний погляд на юридичний бік справи. Та з політичного боку — перший тиждень суду кинув вже доволі світла на подію 8-го листопада та її учасників. І не тільки на сих; також на весь сучасний стан національно-політичної думки серед великого відлому німецького громадянства. Про се можна говорити й сьогодні.

Перш усього, мюнхенський суд став не тим, чого можна було і треба було сподіватися, себто одним актом в боротьбі двох політичних принципів, двох національних світоглядів, двох соціально-культурних змагань, яких символами є: республіка і монархія, парламентаризм і національна диктатура, пацифізм і дух відплати... Ні, він перемінився у зажерту боротьбу між самими правами колами. Всі обвинувачені майже не обороняють себе, тільки самі обвинувачують — не так сучасний політичний лад у Німеччині, а більше раніших товаришів думки: б. генерального державного комісаря (диктатора) Кара, начального команданта баварської Reichswehr-и ген. Лосова та полк. Зайсера. Вони заявляють однодушно, що названі панове були не тільки учасниками заговору, а й до деякої міри ініціаторами і провідниками, що вони критичної ночі явно приєдналися до „пучу“, на те щоб годину пізніше зрадити і кривою здавити рух у самих починах; що й вони, по правді, повинні-б засісти на лаві оскаржених.

Полишаючи на боці факт, що Кар і тов. не стоять перед судом, що мало не до самої розправи оставали на своїх високих становищах (вчасти ще й сьогодні займають урядові посади), — чи можна продумати вимовніше свідчення морального розкладу в тих німецьких сферах, що найсильніше відчують біль із

приводу становища Німеччини після 1918 і твердо вірять у свою спасительну місію для визволення рідного краю від внутрішнього і зверхного упадку? Се-ж очевидно, що ся моральна недуга старша від того критичного 8-го листопада; само собою накидається питання, чи початки її не відіграли вже деякої ролі в осени 1918-го р.? Виходить отже, і се можна-б підперти чималими іншими доказами, що сучасний режим у Німеччині стоїть менше своєю власною силою і цінністю, а більше завдяки морально-політичній нездатності противників. І дійсно, протягом останніх пяти років стільки було нагоди, основно змінити внутрішні порядки, одначе або не були використані або обмежилися тільки на... великим „пшику“!

На мюнхенським суді зарисувалися дві головні постаті: Гітлер і Людендорф. Перший, родом Австрієць, мав в останніх роках величезний розголос як організатор т. зв. національно-соціалістичного руху. Його успіхи здавалися зправди великі; в ньому бачено вже німецького Мусоліні, і він сам мабуть вірив у подібну шасливу кар'єру; в соціалістичних і жидівсько-демократичних „тішисся“ він страшно ненавистю — та ся перемінилася тепер у легковаження і насмішки. Здається — справедливо. Бо в судовім зеркалі, у світлі власної 3-годинної промови, він вийшов людиною духово доволі убогою: крім невтомної та на-скрізь дешевої вічевої вимовности трудно було відкрити якусь більшу цінність. Мусоліні і Гітлер!

Якби не інші обставини, що не добре свідчать про Кара, Лосова й тов., то можна-б зрозуміти й виправдати поведінку їх, коли вони побачили себе під командою Гітлера (який проголосив себе канцлером німецької імперії!). І з цього становища беручи, дивуєшся, як ген. Людендорф, що до інтимних заговорників первісно не належав, — як він міг приймати становище генераліссімуса в гітлерівській імперії... Він, людина історична, якому критика, що-правда, се і те відобрала з ранішого ореолу, та який в останній війні, мимо невдачі, все-таки здобув між усіма вояками мабуть чи не перше місце... Се показувало-б, що він односторонній талант — тільки военний, без політичного генія.

Його власна промова на суді тільки скріпляє такий погляд. Була се найнеполітичніша промова, яку тільки можна було собі подумати. Замість зосереджувати свої думки і слова на своїм оправданні й наступі на віроломних товаришів, він запустився на широке і ховське

поле історично-політичних, конфесійних і расових виводів, обвинувачень і жалів, що в сумі своїй не могли викликати великого і корисного вражіння. Взяти під увагу хочби се одно, що він, на суді в архикатолицькій Баварії з її місцевим патріотизмом, уважав потрібним заатакувати як ворогів Німеччини федералізм, католицький рух, Ватикан і т. ин. ... Сим способом він сам ставить себе поза межами можливости повороту до відповідного для себе прилюдного становища. А шкода!

ЛЬВІВСЬКА ПОЛІЦІЯ подбала про нове (котре з порядку?) українсько-польське провалля, для вирівняння якого треба буде (в найліпшій разі) стільки десятків років, скільки метрів простору обіймає гріб пок. Ольги Бесарабової. Покищо не знаємо автентичного протоколу судово-лікарських оглядин тіла, та й дотеперішні вістки не дозволяють уже сумніватися у двох певних фактах: що арештування Покійниці мало політичний, чи докладніше — національно-політичний підклад, і що самогубство було наслідком „трактування“ її в поліційному доходженню. Сього доволі, що не принесло-б дальше слідство.

В цивілізованих краях Заходу поліція належить до найбільше поважних і загалом шанованих громадянських установ; уряд поліційного урядника або становище сторожа безпечности так само чесні як уряд і становище судовика, вояка то-що. Посуваючися в напрямі до Сходу зустрічаємо инше явище: поліційним установам приписується що-раз менше добродійних прикмет, щоби вкінці звести їх до анти тези потреб і почувань громадянства. Навіть у межах б. Австрії помічалася така різниця між західними і східними краями, одначе і в колишній Галичині, де жандармерія і поліція мала для звичайних злочинців окрему слідчу процедуру, неприписану жадними законами, навпаки суперечну з ними, — політичні проступники, що переважно походять з освічених кругів, були вільні від подібних інквізицій. В одній тільки Росії було инакше; тамошні органи безпечности, при ласкавій підмозі літератури, зробили все можливе, щоби зогидити в очах громадянства найнеобхіднішу громадську установу. Політичні наслідки такого стану розвивалися перед нашими очима в цілій жахливій величавості...

По всім знакам видно, що певні політичні кола в Польщі мають амбіцію „переймати славу“ російських органів. Як там слово „инородець“ або „нігіліст“ давало повне розгрішення від моральної і законної відповідальности за поневірку людським достоїнством, так і тут доволі мати нещастя при належности до „національних меншостей“ або бути *per fas et nefas* підозрілим у комунізмі, шпіонажі то-що, щоби почувати себе цькованим беззахистним сотворінням. Боротися з сим смутним явищем дуже трудно, бо *psychopathia nationalis*, національне божевілля, творить Ахиллевий щит, якого не пробє жадна моральна або політична рація — не дармо-ж кований він у пеклі! Такі щити тратять свою силу що-тільки з упадком того, кого вони закривають. Й у Львові прийде до такого упадку, від удару з цілком несподіваного боку.

СПРАВА УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ не посувається вперед. Внесене ще минулої весни прохання українських установ до польських властей, щоби істнуючий приватний університет був удержавлений, було що-тільки 27-го м. м. розглядане сенатною освітнюю комісією, і вона „пригадала“ урядови соймову ухвалу з 1922-го р. про утворення українського університету до 1924-го р., по можности... у Варшаві. Українське громадянство в Галичині приймає се рішення як наругу і визов, хоч його давно вже треба було сподіватися. Наша університетська політика немало причинилася до того, що ми втрапили наш фактичний „стан посідання“ на львівським університеті; дотого, не можна заперечити, що в деяких українських колах здавна помітні змагання в напрямі Варшави. Значить, треба рахуватися з можливістю, що в осени с. р. повстане карикатура українського університету у Варшаві... З ним або без нього — однаково.

В цілій сій болочій справі одна характеристична проява. Згадана петиція львівських Українців домагалася державного, себто з політично-адміністративного боку польського, університету з українською викладовою мовою. Якби ми були зберегли наш права і „стан посідання“ на львівським університеті, колись ім. Франца I, тепер ім. Яна Казимира, то ми не могли-б у сьому нічого змінити, та коли ми фактично покинули старий львівський університет і хочемо власної, самостійної і національної високої школи, то се настирливе домагання державного характеру для нашої майбутньої (або теперішньої приватної) *Alma Mater* може тільки бентежити. Бо се не був тільки *lapsus* не-політиків з минулого року. Ось головний орган української преси у Львові знов крушить копіє за утворенням польсько-державного університету з українською викладовою мовою (на зразок інших державних шкіл?) і ніхто не перечить тому. Досі були ми переконані, що українське громадянство в Польщі ділиться тільки на два обози: неперееднаних самостійників і опортуністичних автономістів; тепер бачимо, що є ще третя категорія, мабуть найсильніша (бо заставляє всіх інших мовчати) — категорія польських державників. Дивні діла твої, Господи!

Національний герой та його культ

Греція має Гомера, Рим має Вергілія, Англія має Шекспіра, Італія має Данта, Німеччина має Гёте, — самі поети й мислителі. Франція має Людвига XIV, людину діла.

L. Bertrand, Louis XIV.)

УКРАЇНА — кого вона має? Шевченка, очевидно. Невже перечив би хто? Ні, навіть ті ні, що раді-б бачити инше ім'я в ролі національного героя. В останніх часах, були у нас змагання створити й насадити культ ще інших людей, як із літературного

так і з політичного поля, однак нічиє ім'я не могло підійти до того значіння, яке у нас займає Шевченкове ім'я. Зокрема щодо визначних людей нашої політичної історії — наш національний пантеон і небогатий і блідий. Було колись почитання пам'яті Володимира Св. і Ярослава М., Володимира Мономаха і Романа Мстиславича, та історичні перевороти на наших землях або затерли ці імена в наших умах і серцях, або пересунули їх на сусіднє плем'я, довго зв'язане з нами в історії, — на плем'я московське (культ обох Володимирів); ну, та й часи ті дуже далекі, щоб для широкого загалу можна легко воскресити їх великих людей.

З пізніших історичних фігур, яких видали наші землі, тільки одна людина мала багато даних, щоб стати національним героєм. Се Богдан Хмельницький. Без сумніву, найгеніальніший політик і полководець післякняжих часів. Ще за життя коло його імені творилася легенда. Його культ почався дуже рано; під кінець XVII-го віку він був уже готовий і загально поширений. Малі й маленькі наслідники його могли тільки прискіпати процес почитання першого українського гетьмана. Зміст культу Хмельницького мав однак деякі органічні хиби, що згодом захитали ним. Як знаємо хочби з „Милости Божої“, Хмельницького почитано, однаково і нероздільно, як за повстання і перемоги над Польщею 1648-го р., так і за злуку України з Московщиною 1654-го р. Невдачі гетьмана 1651—1653 полишувано на боці, так само й те, що переяславська умова була якраз наслідком тих невдач.

Культ Хмельницького перетревав у нас до Шевченка, який завдав перший тяжкий удар сьому почитанню. Шевченко заатакував гетьмана за з'єднання з Московщиною і сим зруйнував одну з двох основ його слави і культу. Коли переяславська унія не була великим національним ділом, а національним злочином, тоді Хмельницький повний політичний невдачник і не заслуговує жадного місця у храмі героїв українського народу. Одна-дві тепліші згадки Шевченка про Хмельницького не змінили нічого. Всенародний культ великого гетьмана занепав, а його місце займив сам таки Шевченко.

Звісно, заміна вояка і володаря поетом не могла цілком задоволити потребу почитання великих земляків, тому раз-у-раз поновляються змагання то до видвигнення з забуття нових історичних героїв, то до відновлення культу Хмельницького. Вишневецький, Конашевич, Виговський, Дорошенко, Мазепа — кождий знаходив своїх прихильників серед політиків, публіцистів й істориків новішого часу, та жадному не повелося удержатися на становищі національного героя і певно вже більше не

вдасться. Щодо самого Хмельницького, то він має все ще горячих почитателів, серед широкого громадянства все ще багато психологічних передумов і нахилу до культу його імені, і, хоч не займає того виключного становища що раніше, він по Шевченку найпопулярніша фігура нашої новішої історії і неначе доповняє свого противника Кобзаря. Одним словом, він також національний герой, тільки не перший.

Шевченко в сонці, Хмельницький у тіни — отсе два символи новішої історії українського народу. Поет і чоловік чину. Не тільки символи, а сам зміст. На питання „Хто се таке Українці?“ — можна сміло відповісти: „Хмельницький і Шевченко“. В сих двох національних героях замикається характер української національності і зміст її історії — політичної, соціальної і культурної — з усіми її (рідкими) світлами і всіми її (густими) тінями, з усіми поривами і злиднями, суперечностями і катастрофами. Бо що таке герої?

„Всесвітня історія — то в основі історія великих дієвих людей. Вони були провідниками людства, форматорами, зразками і в широкому розумінню творцями всього того, що широкий загал людей успів зробити або досягнути. Все що бачимо довершеного у світі — се тільки зверхній матеріальний вислід, практичне здійснення й олицетворення думки що жила у великих людей посланих на світ; душа всеї світової історії — по правді — се їх історія.“ Що Томас Карляйль сказав про всесвітню історію, все те ще ліпше може бути повторене про кожду національну історію, зокрема про нашу, українську. Яка наша історична галерія, така й історія і така наша сучасність.

Ствердивши таким робом, що наша новіша історія висловлюється історичним значінням обох найбільших індивідуальностей її — Хмельницького і Шевченка, можна-б перейти до преінтересної теми, до зображення сеї історії рисами взятими з портретів обох сих великих людей української землі та до вияснення таким-же способом сучасного становища українського народу. Та хоч і як привабна ся думка, годі нам на сім місці розвивати її; повертаючи натомість до виписаних на вступі слів французького автора і до поставленого за сими словами нашого питання, приходимо до поновної відповіді: чим для Греції Гомер, для Італії Данте, для Франції Люї XIV і т. ин., тим для України — Тарас Шевченко.

□ □ □
Значить — поет, людина слова, а не людина діла. До того великий противник одинокої сильної людини чину в нашій новішій історії. Він і самодержець української національної думки й українського національного почування. Пе-

читання Шевченка у нас не то не менше культу Гомера, Вергіля, Шекспіра і Гете, а певно розмірно більше: він став у нас поза межами вільної літературно-історичної критики; удогматизувався. Рік-річно, в місяці березні, святкується урочисто його пам'ять у тисячах виставах, концертах, академіях, панахидах і т. ин.; рік-річно, з сієї-ж нагоди, виголошуються і слухаються тисячі принагідних промов, пишуться і читають сотні статей і заміток про Кобзаря; та одночасно, чи сам сей всенародний культ багато причинився до основного пізнання, зрозуміння й оцінки Шевченка? В однім тільки біографічнім і бібліографічнім напрямі знання Шевченка розмірно далеко доведене; натомість у національно-політичнім цілі покоління не виходять, часто не мають відваги вийти, поза традиційні погляди, твердження й вірування.

Ось прим. в часі війни появилася розвідка В. Щурата про польські впливи на Шевченка, і ся праця досі не діждалася тої уваги, якої вона заслугує, ні серед істориків літератури, ні в громадянстві. Причина тому наперед у канонічнім консерватизмі громадянства в поглядах на найбільшого українського письменника, далі у тіснім світогляді наших „україністів“, а вкінці мабуть у тому, що автор сам не витягнув загальних висновків із своєї праці і не подбав про поширення їх у пресі. Тимчасом, се епохова праця у студіях над Шевченком. У її світлі, Кобзарь, як не весь, то в добрій половині, є відбиткою польської політичної думки — річ, що у зв'язку з історичним розвитком української національно-політичної ідеї і з процесом творення української національної індивідуальности мусить бути підкреслена дуже сильно. З'ясувавши собі взаємини між генезою Шевченкових ідей і розвитком української національної думки, мусимо дійти до переконання, що ревізія наших поглядів на се і те стає необхідна і що вона мусить dokonатися в недалекім уже часі.

Чому Шевченко став у нас національним героєм? Питання таке загальне, що хтось може назвати його банальним і беззмістовним, та в дійсности воно заслугує деякої уваги. Спитаймо инакше: Шевченко став предметом нашого почитання завдяки своєму життю, ізза своєї поезії чи по причині ідей, які заступав? Життя письменника — річ немаловажна для його оцінки і становища. Є письменники, які вищі своїм життям ніж своїми творами; і є такі, що навпаки — яких життя стоїть далеко поза їх творами, остає в тіні їх до непізнання.

Візьмім з одного боку Гете, з другого — Гомера або Шекспіра, а матимемо дві неоднакові категорії письменників. Відмежуйте від себе все що знаєте про Гете як людину і громадянина, а остануть вам твори, що самі собою

далеко не те викликать вражіння, як се було у зв'язку з біографією автора. Натомість, що знаємо про Гомера? Нічого. А про Шекспіра? Або нічого, або дуже мало. А проте... Чи можливо подумати собі, що несподіване відкриття автентичних біографій обох сих поетів докинуло-б щодо вартости Одисеї, Гамлета, Сну літньої ночі? Хиба ні.

Щодо Шевченка, що нема сумніву, що його життя грає дуже визначну ролю в історії і характері його популярности серед нас. Не будь кріпацького роду і кріпацької долі молодого Тараса, не будь Кирило-методіївського Братства, процесу, засуду й Оренбурга і т. ин., то наскільки менше промовляли-б його твори до нашої уяви, до нашого серця й ума! Одним словом, особиста доля Шевченка як людини займає в культурі його дуже велике місце.

Поза-тим, Шевченко поет і письменник. Як-то? — питає хто — чому сей поділ на „поета“ і „письменника“? Він цілком оправданий, хоч звичайно змішується і перемішується сі поняття. Так ось Гомер і Шекспір чисті поети, від *a* до *z*; з літерата нема у них ні сліду. Данте — у $\frac{9}{10}$ поет, та в певній частині літерат і політик; Гете — у $\frac{2}{3}$ письменник, поза-тим великий поет; Пушкин майже чистий поет, Міцкевич тільки в одній половині і т. ин. А наш Шевченко? Він, очевидно, наш найбільший поет; рівного йому поетичного таланту наше письменство (полишаючи на боці старе і загадкове Слово о полку Ігореві) не знає.

Та одночасно він не сам тільки поет, жерелом творчости якого уява, цілю — краса, а засобом — зображування психичних станів від найбільшої простоти до кипучої пристрасти; він захоплюється означеними думками, здобуває прихильників, воює з противниками, апостолує, гнівається, навчає і т. ин. — одним словом, він письменник-громадянин. Як такий, Шевченко у вас дуже часто перецінюється. В деяких колах українського громадянства значіння нашого поета й обмежається до того характеру учителя і пропагандиста. Одні роблять се по невіжости, інші — доцільно, по спеціальним резонам політичнім, партійним, конфесійним і т. ин. Та одні і другі погану роблять прислугу громадянству і — самому Шевченкови.

Коли національного героя, поета-пророка, ототожнюється з поглядами, думками, кличами, змаганнями і ділами, з яких одні перестарілі, другі нераціональні, інші просто фальшиві та дуже часто шкідливі, то не диво що в його культ вривається щораз сильніша течія банальности, нещирости, байдужности, а посередно й обезцінювання почитаного божества. А кілько шкоди національній справі приносить те систематичне поширювання між цілими поколіннями, під покровом почитання національного пророка,

ріжних ідей, що тільки спинюють розвиток народу, або збивають його з природного шляху!

Звичайно, сам характер „письменника“, а не „поета“, цілком не перепиняє того, щоб означена ним людина була національним або й загальним героєм, достойним почитання і зправди в сих або тих межах почитаним. Як уже зазначено, можна спорити, куди належить Гете, між великих поетів чи великих письменників; сей Гете, що не був німецьким національним політиком, а радше анти-націоналістом, який мав подив для ворога Німеччини Наполеона, а до німецьких патріотів кликав: „Трясіть кайданами; ніколи не стрясете їх!“ Все-таки, побіч Бісмарка, він найбільший Німець новіших віків, достойний почитання і дійсно почитаний, хоч як поет, творець краси, він позаду великої трійці Гомер—Данте—Шекспір.

І тому сам факт, що в Шевченку тільки в одній частині поет, а в другий літерат, не зменшав би ні його абсолютної стійности, ні його відносної великоти в нашій історії. Він, як кожний правдивий геній, не був односторонній. Як показує його малярський талант, він міг бути універсальним; міг отже бути й великим письменником-учителем. Коли не став ним, то на се зложилися різні неприхильні обставини. Досить що в сім характері Шевченко ніколи не був рівний собі як поетови, і навіть як маляреви, а сьогодні він став анахроністичним, а деякі його ідеї, переважно ті взяті з чужого жерела, стали теоретично неоправдані і практично шкідливі.

Тому-то, під кінець другого покоління по його смерті, а в четвертій поколінню по його приході на світ, не за-рано буде підійти до Шевченка з иншого боку ніж досі підходжено, прикласти до нього иншу міру ніж досі прикладано, глянути на нього иншими очима ніж досі дивилися, і — вкінці — инакше почитати його ніж досі почитано. Як людині — трагічній, мученицькій — і як поетови йому все ще належить, і певно ще довго належатиметься перше місце в нашій новішій історії; він герой, що більш инших моделював українську націю, і як такий він достойний нашого почитання. Та поза чистою поезію, він такий-же смертник як усі инші, а його імя не може, не повинно і — мабуть скоро — не буде вже освячувати всього того що міститься в його писаннях.

Обмеживши сим способом національно-історичне значіння Шевченка й наново усталюючи невмирущий культ його імени, ми не обіднимо українського пантеону великих людей, тільки навпаки, — збогатимо його. Зокрема, два імена з ранішої і пізнішої історії України будуть одночасно реабілітовані: тут Куліш, там Хмельницький.

Причинки до біографії Т. Шевченка

1. Петербурська Академія Мистецтва

ПРО петербурську Академію Мистецтва з тих часів, як її учнем був Тарас Шевченко, писали в нас дуже мало. Кониський у своїй монографії майже не доторкався питання, як вона виглядала, який був її напрямок науки, як відносилися професори до студентів, як ці останні жили між собою, і яким духом віяло в тій інституції, в котрій наш поет прожив свої найкращі літа, де він виріс у повний ріст. Кониський мав на увазі Шевченка як поета, і мабуть тому не дуже цікавився школою, в котрій він учився на маляра. Тимчасом поезія і малярство так тісно спліталися в душі нашого генія, що їх відділювати годі. Шевченко вчився малярства; а рівночасно в ньому розвивався великий поет, його малярство поетичне, а поезія у великій мірі малярська. Тому, гадаю, не від речі приглянутися до тої школи, в котрій вчився Шевченко.

Ще найбільше розказав нам про неї він сам у своїй автобіографічній повісті „Артист“. Тут воскресає перед нами Петербург з часів від 1831-го до 1845-го року. Бачимо цехового майстра Ширяєва і великого мистця Брюлова, бачимо Гребінку, Григоровича, Венеціанова, бачимо достойного жреця Аполлона, Жуковського, і „свиню в торжських патинках“ Енгельгардта. Перед нашими очима пересуваються тіни маловідомих або забутих людей, таких як Штернберґ, Сошенко і Демский, виринає і розпливається у надморській імлі силует Айвазовського. Кого нема в цій знаменитій, а на жаль, все таки мало знайомій нам повісті „Артист“! І опера, і балет, і концерти, і гостиниці, і як жили, і як бавилися, як тішилися і як сумували мешканці тодішнього Петербургу — все те видно зі сторінок „Артиста“. Не знаю, чи є краще джерело до пізнання тодішньої північної Пальміри. Тут виявив себе наш поет знаменитим побутовим малярем, рівно добрим психологом як і портретистом, тут видно його не-аби-який хист малювати великі образи, повні зовнішнього руху і багаті внутрішні переживання. „Артист“ безперечно гідний більшої уваги, ніж йому доси присвячено, навіть з боку біографів Шевченка.

Багатий матеріал до пізнання петербурської Академії дає нам монографія В. В. Стасова „Николай Николаевич Ге“, особливо записки і спомини самого Ге, котрі тут Стасов цитує. Шевченко покинув Академію 1845 року, Ге поступив до неї 1850. За тих п'ять літ не багато дечого змінилося, хіба нові учні прийшли, а давні відійшли. Президентом був герцог Лейхтенбергський, віцепрезидентом граф Толстой, відомий маляр, різбар, особливо талановитий медаліоніст, конференц-секретарем наш земляк Григорович, ректором Шебуєв, професорами Бруні, Басин, Уткин, Вітало, барон Клодт.

Бракувало центральної постаті Карла Павловича Брюлова. Він ще жив, але хорував, і ученики Академії прочували, що він уже не вернеться до них. Велика сила анекдотів, правдивих і видуманих, про те як він малював,

як учив, як дивився на малярство і на малярів, як на його гадку треба малювати, що таке маляр, що мистецтво, які його межі і т. д., мандрували з уст до уст. Натурщики Василь і Тарас, котрі „позували“ Брюлову до його образів, були ще й далше в Академії і живо пригадували великого мистця. Здавалося, ось-ось відчиняться двері і появиться характерна, прегарна голова Карла Павловича, котрого культ мав у собі щось із ідолопоклонства. Брюлов не вчив в Академії, але його дух вітав над нею, як за побуту Шевченка. Академія за часів перебування в її мурах Миколи Ге була така-ж як і тоді, коли в ній перебував Шевченко, тому сміло можемо хіснуватися споминами Ге:

„Величезний, червоний будинок, над дверми стоять велично-великі статуї Геркуля і Флори; з верху будинку баня. Над дверми маленька, табличка з мarmору: „Свободнимъ художествамъ. Лѣта 1764.“ Дорогий будинок! Скільки радости, правди, простоти, ума, геніяльності, жило тут! Сто літ був ти прибіжищем всього, що дороге чоловікови, від царя до закріпощеного селянина, ти всім¹ відчиняв свої добрі, привітливі двері. Було в тобі незнання, грубість, та для брехні не було тут місця. Побачити тебе — радість; бути твоїм питомцем — щастя.

Незабаром пята година по полудні. З 4 лінії Василевського острова долі хідником біжуть гуртками й одним, в різнородних одягах, і молодики, і мушчини з бородами, і старики з паперами скрученими в трубку під пахою. Звернувши в бічні ворота Академії, спішають коридором в угол; двері відчинені; увійшовши кожний сідає на своїому місці; це вечірні курси. Лямпи засвічені. Робиться тихо. Тільки олівці скребуть; в кожного їх заготовлених кілька. Вже половину зрисував. Нараз десь з боку шум; відпочинок моделя; затесують олівці і — знову тишина. Пізніше ще оден відпочинок і кінець. Не стало часу багато зробити. Входить салдат з синім ковніром, котрого краску можна ще розпізнати, і знімає висячу лямпу. Дмухнув і — розноситься чад від згашеної лямпи. Робиться темно. Треба виходити, потішаючися думкою, що завтра, слава Богу, знов буде курс. По четвертій лінії розбігається товпа з паперами і ось, то тут, то там в бідних мешканнях пють чай і розказують собі заповіді великого Брюлова. „Ах, який артист Карло Павлович! Бачили „Помпею?“ — „Якже, бачив, бачив! Не все туди пускають, та в мене знайомий унтер-офіцер, він мене й пустив.“

Музеї, бібліотеки, лекції — ні того, ні другого, ні третього не було в нас. На круглому подвірю було четверо дверей; над кожною надпис „Воспитаніє“. Та її усунено як щось зайве. І, хоч як неправдоподібно воно звучить, це було добре. Не боюсь ту правду сказати тепер, коли все те є, а мистецтво зводиться і наближається до цього, до чого дійшло в Європі, до — знівечення.

Оден раз в рік відчиняли музей античних саль (Рафаель, фрески, Гвідо Рені, двері Гіберті, всі антики). Раз на три роки відчиняли цілий

музей. Щоденно оден музей по третій лінії, „Помпея“ і копії італійських мистців. Попросиш, бувало, салдата (добрі це були люди): „Пусти подивитись на Атенську школу!“ — „Ідїть, та лиш на хвилину, а то дістанеться.“ Вбіжиш. Не встиєш глянути, а салдат кричить. „Хранитель музея!“

„Чого? Чого? Пішов геть! Мало тобі третьої лінії.“

„Я на мінутку.“

„Пішов, пішов, не вільно! Не ходи, лиш паркет занечистиш, забирайся!“

І вижене, ще й салдатика виганьбить. А сам то бач художник, гравер (К. А. Ухтомський), розуміє, що до загину хочеться глянути на Рафаеля. Так Ермітаж вимагав фрака, котрого часто-густо не було і дозволу, котрий з трудом можна було добути.

Бібліотека була зачинена, з неї книжок нікому не давали, крім професорів. Лекції читав тільки конференц-секретар Н. И. Григорович¹. Він читав історію мистецтва. Та на ті лекції ніхто не ходив. Я не був ні-разу, але чув від товаришів, що лектор безнастанно свариться, або говорить, що він міг би багато дечого розказати, але всі ученики невіжі так і розказувати нема що. Пізніше я з ним познайомився і зрозумів, чому його лекції не були люблені; він не був артистом і артистам не мав що сказати.

Тут Ге не-хотячи розминувся з правдою. Можна не бути мистцем, а історію мистецтва дуже добре знати і тямити, що таке мистецтво. Мабуть знав це діло і наш Григорович, інакше тяжко йому було-б утриматися на посаді конференц-секретаря і жити з такими мистцями як Брюлов.

З відношення його до Шевченка знаємо, що Григорович був чоловік добрий і гуманний. Він піклувався учнями і неодному допоміг — Шевченкови таки багато; коли він посвятив йому свою найбільшу поему „Гайдамаки“. Скорше було так, як Григорович казав; студенти здебільшого не мали систематичної освіти і їм про історію мистецтва важко було викладати. Спосібніші, як звичайно буває, весь час посвячували самому мистецтву, а на його історію дивилися як на предмет помічний, котрого можна пізніше й самому з книжок навчитися. Не вина Григоровича, що на його лекції „ніхто“ не ходив. Цього „ніхто“ теж не можна буквально брати. Все-таки мусів хтось ходити, коли Григорович викладав.

„Академія была наполнена людьми всѣхъ званій, — пише Ге, — высшаго сословія почти не было. Когда, передъ ревизіей, податные должны были или получить свободное званіе художника, или опять возобновить увольнительныя свидѣтельства, а это стоило дорого — до 100 р., вдругъ подана была масса работъ на званіе свободнаго художника. Президенту сообщили, что много; онъ сказалъ: „У Императора много солдатъ, а художниковъ мало; давайте свидѣтельство побольше“².

¹ Це мабуть похибка, бо він називався Василь Іванович. Йому посвячені „Гайдамаки“.

² Николай Николаевич Ге, его жизнь, произведения и переписка. Составилъ В. Стасовъ. Москва 1904, стр. 54.

¹ Отже і кріпакам.

Ученики Академії — це була „різношерстна“ маса; більшість „податних сословій“. Тут були монахи, салдати „воєнних поселеній“, прикомандировані до Академії. Один салдат за те що для офіцерського театру вирівав гарного вірла з дерева, другий — що гарно помалював ляфету і повозки. Були тут і любителі, не ученики, всякого звання, люди з усіх сторін широкої Росії, не виключаючи і Сибірі, бо і туди проникла слава Брюлова. По його смерті Академія лишилася такою як була. Мабуть хтось заняв „для порядку“ його місце. Але значіння провідниці в мистецтві вона втратила. Провід перейшов до тих, що жили духом цього дорогого учителя.

„Академія, рада професорів, для нас учеників, була в своїм роді ніби якісь боги з Олімпу. В низших клясах їх не було видно... Професори зрідка відвідували кляси. Їх роля обмежувалася до іспитів. Ті з них, що відвідували курси, не могли „бути бажаними“. Їх погляди були перестарілі, відсталі. Ученики вживали всіх способів, щоби обійтися без їх помочі.“ Професор Уткін, поправляючи рисунок, зазначував кості коліна такими різкими обрисами, що рисунок приходилося кидати. Професор Марков казав, що життя на біблійних образах не потрібне, бо історичне малярство скучне і це його „цінність“. Раз, справляючи рисунок, вжив слова

„барок“. „Що це таке?“ — спитав ученик. „Не треба знати!“ — відповів професор. Бруні був гордий і недоступний, старався все говорити так, щоби його ніхто не розумів. А Басин говорив так ясно, що все одно щоби нічого не говорив. Він проголошував такі фрази як: „треба гарно рисувати і гарно малювати...“ Він майже не мав ніяких учеників і відомий був з байдужности до тих, що мав. Клодт Академією не займався, мав свою робітню і музей. Більшість студентів була із „сословія податних“. На сором декотрим професорам, ті бідні люди, без волі і образования, за те більше талановиті від своїх учителів, були „угнічувані“. Попавши у залежність від них, як помічники в роботі, сповнювали вони всі обовязки слуг і локаїв, і сповнювали їх безплатно, за те що могли вчитися й жити в робітні професора. Спали на долівці, їли що попало. Один з то-

варишів Ге, ученик одного академіка, жив у його робітні і „малював програму“ за свого господаря. Цьому ученикови довго не давали 1-ої срібної медалі за рисунок, але за програму, котру він намалював, його господар дістав титул професора... Важним моментом в життю Академії був конкурс. Весною, в ясний день кликали учеників, які мали право малювати образ, в салю Совіту. Ректор Шебуєв сидів окремо, проти нього конференц-секретар Григорович, по обох боках професори: Бруні, А. Брюлов, Басин, Марков і другі. Секретар прочитав тему. Професори пояснили її. „До завтра рано, до 10 годин, маєте зготовити ескіз, не виходячи з архітек-

турного відділу, де будете поміщені кожний окремо.“ До вечера всі працюють, співають, деклямують, іншому товариш щось читає, щоби краще йшла праця. А вечером всі сходяться до котрогось з товаришів, щоби напитися чаю і побалакати. На-пів роздягнені, замарані красками, втомлені, але повні найкращих надій...

Так було коло року 1850, коли до Академії поступив Ге. Кілька літ скорше, тоді як у ній вчився Шевченко, не дуже то було инакше. З боку студентської біди і кривди певно не краще, коли й не гірше. Тільки за Шевченка сутінки цієї святині мистецтва розяснювало сонце — Карло Павлович. На нього дивилися, як

на генія, його сяєво озарювало голови учеників Академії. Бути учеником Брюлова — це одно мало яку вартість! Може він і не мав окремого педагогічного хисту, але мав знання, досвід, мав велику малярську пратику, вмів сказати щось таке за що ймався студент, як за дошку ратунку у своїх мистецьких злиднях. Це „щось“ лишилося ще й тоді, як Брюлова не стало. Та за часів Шевченка, Брюлов жив, творив, стояв на верху слави. Від його било таке ясне проміння, що всі отсі тіні, про які ми згадували, крилися кудись по кутах. Може їх і бачив Шевченко, може і йому не одно в Академії не тільки не подобалося, але й діймаво його боліло, та за Брюловом він забував про все.

В сяєві, яке било від голови Карла Великого розвивався Тарас Шевченко як маляр. Разом із тим виростили його незримі крила до лету на найвищі верхи українського Парнасу.

2. Брюлов

Шевченко боготворив Брюлова, як мистця, як свого учителя і як чоловіка. Він являється осередною постаттю в повісті „Артист“, про нього висказувався Шевченко все з великою пошаною і з піетизмом, котрий обом їм честь приносить.

В історії світового мистецтва Брюлов не займає першорядного місця, він не належить до таких імен, як Леонардо да Вінчі, або Рембрандт. Але в часах Шевченка Брюлова називали „незрівнаним“, „божественним“, величали його „Карлом Великим“. Як Брюлов появився в театрі, публіка ставала з місць, він був у Петербурзі одним із найвизначніших людей. На публічних пирі увінчано його лавровим вінком; Пушкин, Глінка, Жуковський величалися його дружбою; царський двір і аристократія добивалися чести відвідати його робітню. В його честь складали кантати, а його „Останній день Помпеї“ назвав Гоголь „світлим воскресенням малярства“.

Цей образ, це найславніший твір Брюлова (намальований під вражінням опери Пуччіні тої самої назви). За нього вибрано Брюлова членом париської, римської і флорентійської Академії. Йому завдячує Брюлов своє покликання на катедру малярства в Академії мистецтв у Петербурзі. Крім „Останнього дня Помпеї“, Брюлов вславився ще образами „Успеніє“, „Розп'яття“ і „Смерть Інеси ді Кастро“. Нескінчена „Облога Пскова“ і „Наїзд Гензериха на Рим“ були вже значно слабші.

Натомість портрети Брюлова належать до найкращих, які явилися в Росії в XIX-ім столітті. Особливо два портрети графині Самойлової, один на коні, а другий на тлі балевої салі. Прегарна графиня скинула маску, опустила руку і відійшла на бік салі, щоб відпочити. Її лице палає жаром, вона сперлася на рамя дівчинки в ярко-жовтім убранню і переживає — баль. Оттут і є те „чуть-чуть“, яке переказував натурщик Тарас пізнішим учням петербурзької академії. Галерія портретів Брюлова доволі велика, бо вони вдавалися йому дуже легко. Нераз, протягом якої пів години він підмальовував торс, то знов робив портрет відразу фарбами без рисунку, виходячи з одної плями, приміром з червоної плями уст. На те легке відношення до свого діла міг собі дозволити такий мистець рисунку, яким безперечно був Брюлов. Та колиб це „легке відношення“ хотів хто вважати закидом на адресу Великого Карла, то закид цей не був би справедливий. Бо коли приглянемося до портретів Брюлова, то побачимо, що він ставив собі нові і не легкі завдання. Його не вдовольняла зовнішня подібність моделі, він старався психологічному виразові підібрати відповідну малярську форму при помочи ліній і красок. Хоч як легко малював, а всеж-таки видно, що шукав нового способу малярського вислову; для нього кожний модель вимагав окремої кольористики і окремої малярської лінії, він не вдовольнявся портретом, хотів, щоб портрет був образом. Брюлов продовжував традицію великих малярів-портретистів Левицького і Боровиковського. Між портретом княгині Суворової (Боровиковського) і Самойловою (Брюлова) є деяка схожість

малярських прийомів, зате такого життя як у Боровиковського портреті жінки з капелюхом у Брюлова не стрічаємо, ані такого реалізму як у Левицького портреті Кокоринова.

Нам, людям інших часів і інших поглядів на мистецтво, годі як-слід зрозуміти й оцінити Брюлова. Між ним і всілякими теперішніми „істами“ пропасть. Це справжній, не тільки вроджений, але й думаючий мистець. Маляр з культурою одідиченою по предках і набутою дорогою пильної праці. Він рисує вправно, сміло, тонко — гарно. Скрізь шукає краси, найгарнішої лінії і найгарніших колірів, йому не хочеться добути їх такими, як у природі, лиш хоче їх передати так, як він чує в душі і в очах. В композиції передає рух, поодиноких постатей і цілих груп, не ділить образу на часті більше і менше важні, все для нього важне, студіює тло, обстановку, історичний підклад, але образ уміє звязати в цілість. Малює легко, але з мистця не перетворюється у ремісника, його твори мають все прикмети достойного, вищого мистецтва. Хто на мистецтво дивиться ширше, не під кутом якоїсь школи, якоїсь малярської програми, той у Брюлові бачить давного, а всеж-таки доброго маляра...

Брюлов походив з французького гугенотського роду Bruilleau, котрий емігрував до Німеччини. Звідси 1773-го р. приїхав Юрій Брілльо з двома синами до Петербургу. З Брілльо Москалі зробили Брюлов. Ця родина дала кількох визначних архітектів, різбарів і малярів, з котрих найславніший Карло Павлович (1799—1852). Він учився в Петербурзі і в Італії. Помер у Римі. Його свояк Микола Федорович Брюлов був професором архітектури в петербурзькій Академії до року 1885. Ще довго по смерті Карла Брюлова його дух вітав над петербурзькою Академією, його слова про малярів і малярство переходили з уст до уст, а натурщик Тарас, котрий піддержував ту традицію, був мабуть дорощий учням від їх тодішніх професорів. Вплив Великого Брюлова на російське малярство видно мало-що не до найновіших часів.

3. Натурщик Тарас

В автобіографічній повісті Шевченка „Артист“, розділ II, читаємо: „Довго я міркував, а далі взявши 20 коп. пішов до живого Антонія, натурщика Тараса, щоби він пускав мого учня до гіпсової кляси тоді, як там нема науки. Так воно й сталося¹“. Герой повісті пильно ходив до галерії гіпсів, рисував Антонія, Германіка, танцюючого Фавна і за ті рисунки похвалив його Карло Великий, Брюлов. Пильний рисівник цілий тиждень навіть обідав у клясі, а звичайний його обід, це був кусок чорного хліба й вода, — і то, як Тарас не забуде принести.

Знаємо, що цей пильний рисівник це сам Тарас Шевченко, і тому цікаво нам також знати, хто був його іменник, цей живий Антоній, натурщик Тарас? Видно, не була це якась звичайна людина, коли наш поет не забув згадати про нього в своїй автобіографічній по-

¹ Повне видання творів Тараса Шевченка (під редакцією Богдана Лепкого) том IV, стор. 62—63.

Карло Брюлов
учитель малярства Т. Шевченка
в петербурзькій Академії
(Літогр. в берл. Altes Museum)

Микола Ге
ученик петербурзької Академії Мистецтв
(Диви статтю Б. Лешко)

Фрост: Поліський краєвид
Аквареля. Оригінал власність „Українського Слова“.

Сцена з похорону В. Вільсона у Вашингтоні

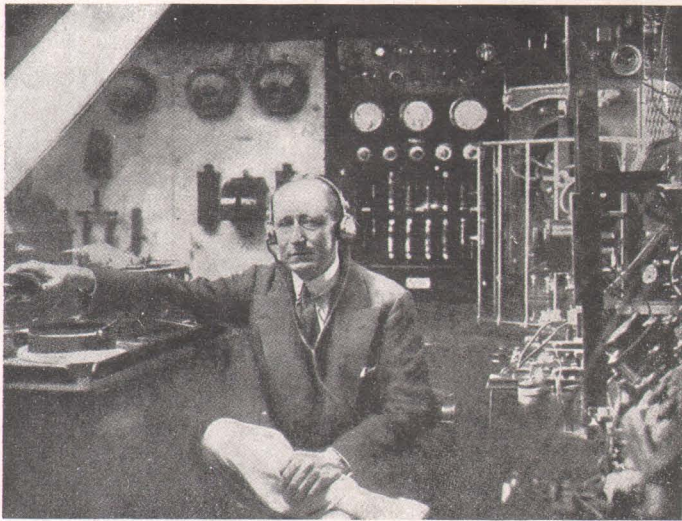
Поет **Гуґо Гофмансталь**
(див. „Літопис“ ч. 5)

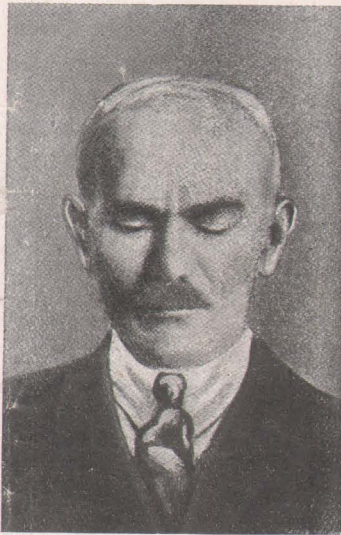
Хр. Раковський
заступник ССРСР в Лондоні

Риков
наслідник Леніна

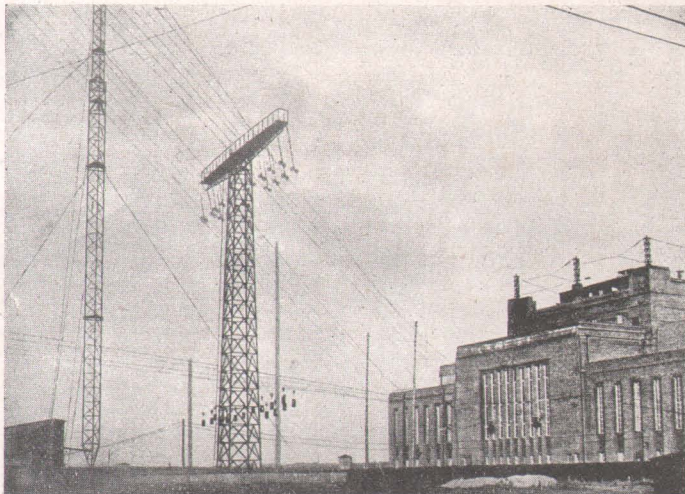
1

2

3

4

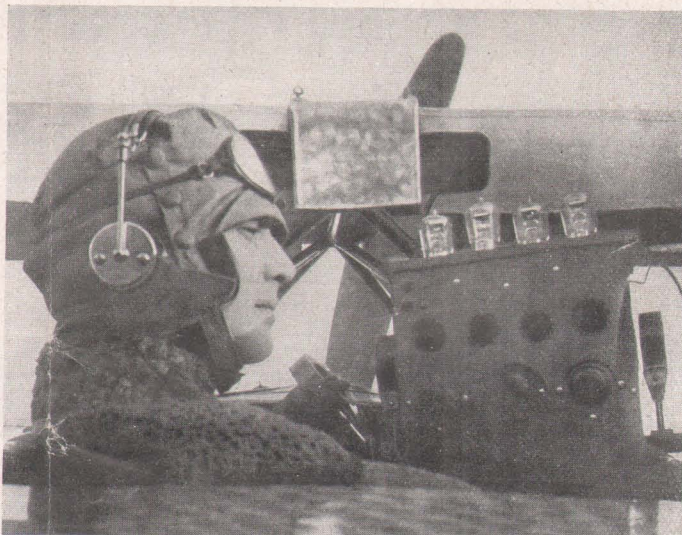
5

1. **Марконі**, винахідник радіо-телеграфу, у своїй корабельній каюті з усіма найновішими приладами радіотехніки.
2. **Де Форест**, американський радіотехнік і винахідник удішнь.
3. **Фон Лібен**, німецький радіотехнік і винахідник удішнь.
4. Радіо-станція в Науен коло Берліна.
5. „Розмова між Європою й Америкою“ в образі.
6. Радіо на службі армії.
7. Радіо на службі авіатики.

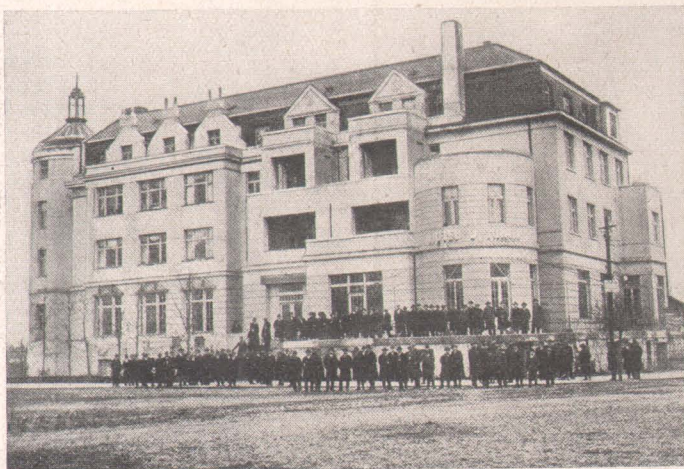

6

7

УКРАЇНСЬКА ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ
в Под'єбрадах

Будинок, де міститься У.Г.А.

Студенти У.Г.А. при вправах по бактеріології

Лекція на матуральних курсах

Модель хати на виставці 1923-го р.

Видання У.Г.А. на виставці

Відділ убрань і вишивок на виставці

вісти. Відповідь на це питання знаходимо в монографії В. В. Стасова про Миколу Ге, знаменитого маляра, теж Українця¹. Там читаємо, що натурщик (модель) Тарас був ярославським селянином. Він любив мистецтво, любив студентів, помагав їм, опікувався ними і в Академії грав визначну ролю; без нього протягом кількох десятків літ годі було собі уявити цю інституцію.

Шевченко поступив до Академії 1838-го року і застав там вже цього натурщика Тараса. Ге прийшов 1850-го року і Тарас був дальше натурщиком. Брюлов помер 1852-го року, але Тарас розказував учням про великого учителя. „Поганий рисунок всякий поправить, кращий трудніше справити, а цілком добрий, мало хто справить.“ „Мистецтво починається там де чуть-чуть.“ „Коли мистець підходить до полотна, дві треті роботи готові...“ Тарас знав велику силу таких висловів і передавав їх учням, для котрих Брюлов все ще був найвищим авторитетом. Як котрий з учнів дістав на конкурсі медалю, то Тарас біг до нього до дому з веселою новиною. Щасливий учень розцілується з ним, а він тоді і каже: „Подаруйте мені на спомин цього радісного моменту який рисунок або етюд.“ „Бери! Бери!“ І він вибирав собі кажучи: „У мене є від усіх, з Карла Павловича (Брюлова) починаючи.“ Значиться Тарас був любителем малярства. Його збірка не була маловартна. Він діставав образи від найкращих учнів, що згодом добули собі славу і від професорів, навіть від Брюлова!

Міг їх продавати за добрі гроші, але він того не робив. Любив їх, дорожив ними, а бувало і так, що працями колишніх учнів помагав теперішнім. Як побачить, що кляса попала в поганий настрій, що робота нікому не вдається, що нічого путнього не вийде, то йде до хати, вибирає із своєї „галерії“ підходящий малюнок і показує їм. „Дивіть, ось як малювали колись!“ Звичайно вибір був добрий. Образ давав те, чого бракувало учням. Відчиняв горизонт. „Це був справжній образ,“ — і учні починали краще працювати...

Такий то був „натурщик Тарас“.

Богдан Ленкий

Шевченковий вірш народньою піснею

ДУМАЮ, що для широкого загалу буде цікаво подати вістку, що частина Шевченкової „Черниці Маряни“ перейшла здавна в народ та співається залюбки як народня пісня на широкому просторі нашої батьківщини. Її записували вже кількома наворотами і збірачі народніх текстів (як нпр. Яворницький) і збірачі народніх мелодій, наприклад Демуцький і Остапович, а в останніх часах К. Квітка в своїх „Українських Народніх Мелодіях“ (Київ, 1922, стор. 128, ч. 401).

Відповідне місце у Шевченка, що з деякими змінами увійшло в народ, звучить ось як:

Мати галка, мати чорна
Літаючи кряче;
Чорнобрива дівчинонька,
Ходя гаєм плаче,
Летить галка через балку
В степу погуляти,
А дівчина нудить світом:
Ні з ким розмовляти.
Не пускає її мати
Вранці до криниці,
Ні жита жать, ні льону брать,
Ні на вечорниці,
Де дівчата з парубками
Жартують, співають,
Та про мене чорнобриву,
Нижком розмовляють:
„Багатого дочка, батька,
Шляхетського роду...“
„Тяжко, мамо, важко, мамо!
На що дала вроду?
На що брови змалювала
Дала карі очі?
Усе дала, тільки долі,
Долі дати не хочеш.
На що мене годувала,
На що доглядала?
Поки лиха я не знала,
Чом не заховала?“¹

З. К.

Українська Господарська Академія в Под'єбрадах

УКРАЇНСЬКА Господарська Академія, перша національна висока технічна школа, утворилася заходами Українського Громадського Комітету в Празі. Думка про заснування української школи закордоном виникла де кілька разів серед української еміграції. Не всім була можливість студіювати на закордонних високих школах, а необхідність вернутись додому більш підготовленими казало саме життя і ці останні бурхливі та тяжкі часи, які переживає українська нація. Першою спробою заснування української високої школи було утворення „Вільного Університету“ в таборі інтернованих у Ланцуті в Польщі. Але це була лише пародія на високу школу. Крім декількох популярних лекцій, ця школа дати більше нічого не могла. Бо, дійсно, ніщо не можна створити з нічого. Залишений абсолютно без всяких допомог, цей вільний університет проживотів недовго й погас. Ясно, що з заходів до заснування в Польщі українського культурного центра для української еміграції нічого й не могло вийти; необхідно було знайти інші, більш відповідні, умовини.

Здійснити цю велику думку можна було лише на Чехах. Всю організаційну й підготовчу працю по заснуванню української високої школи в Ч. С. Р. перевів Український Громадський Комітет. Розпочавши цю працю з 31-го січня 1922-ого року, і зустрівши підтримку з боку урядових кол Ч. С. Р. й самого

¹ Николай Николаевич Ге, его жизнь, произведения и переписка. Составилъ В. В. Стасовъ. Москва 1904.

¹ Т. Шевченко. Твори. Т. I, Київ-Ляйпциг 1918, стор. 337—338.

президента республіки. Т. Г. Масарика, за досить короткий час енергійної праці, а саме 19-го травня того-ж року Українська Господарська Академія розпочала своє існування.

Правно, Українська Господарська Академія в Ч. С. Р. являється приватним інститутом високошкільною організацією. В адміністративних справах підлягає міністерству закордонних справ, а в учебнім — міністерству хліборобства. Курс 3-річний, але програм навчання взятий для високих шкіл з 4-річним курсом. Таким робом, праця студентства і професури значно тяжча як в інших високих школах, бо завдяки великому програмові та малому термінові навчання збільшено кількість тижневих годин. Майже що дня виклади лекцій та практичні вправи провадяться з 8 години ранку до 7—8 годин вечора, а бувають дні, що затягаються значно пізніше. „Восьмигодинний робочий день“, бо тягнеться з 8 год. ранку до 8 год. вечора, як називають тут студенти.

Академія має в собі 3 відділи: 1) агрономично-лісовий, 2) інженерний, та 3) економічно-кооперативний. Відділи розбиті на підвідділи, а саме: агрономичний відділ — на агрономичний та лісовий підвідділи; інженерний — на меліоративний та технологічний (був ще межовий, але тимчасово зачинений); економічний — на економічний, кооперативний та статистичний підвідділи. Управляється Академія Професорською Радою та Сенатом (останній складається з ректора, проректора та деканів відділів). Ректором Академії обрано з самого початку заснування Академії проф. Шовгеніва, проректором — проф. Іваницького. Деканами відділів в даний мент являються: агрономично-лісового — проф. Шереметинський, інженерного — доц. Коваленко, економічного — проф. Мицюк.

З самого початку, Академії прийшлося перебороти надзвичайно багато труднощів; бо крім слухачів, професури та невеликої кількості аудиторії не було нічого. Але завзяття та розуміння того великого та святого завдання, яке має виконати в майбутньому для українського народу, Академія переборола все. Коли шість років тому фізичний кабінет уявляв з себе порожню кімнату, в якій висів на дротові металевий шар, з яким студенти перевіряли закони колибання маятника, то зараз вже дві просторі кімнати не вміщують всіх приладів та пристроїв, які необхідні для провадження практичних вправ. Півтора року тому, кожен професор міг скласти „свій кабінет“ чи „лабораторію“ до кишені; тепер-же, за цей короткий період, там можна знайти всі більш необхідні пристрої для дослідження тої чи іншої наукової справи. Розуміється, нічо й казати, що Академія багата й дуже багата ще не поповнена ріжним технічним приладдям, яке мається в кожній старій технічній школі. Там це набувалося десятками років, а може й віками, при цілком вистарчаючих матеріальних засобах; до послуг такої школи була ціла своя, рідна держава. Академія-ж, яке-б не було до неї доброзичливе й дійсно гостинне відношення чеського уряду й народу, все-таки при своєму розвитку зустрічається з надзвичайно великими труднощами, як з боку матеріального, так і наукового.

Тих грошей, що відпускаються на утримання Академії міністерством закордонних справ та міністерством хліборобства, порівнюючи дуже мало. Над кожною копійкою приходиться 10 раз передумати, як можна її найкраще використати. Рівно-ж великі труднощі приходиться переборювати в справах наукових. Українські учені сили бурхливими хвилями останніх років розкидані майже по всьому світу білому, й бажання мати якогось з відомих українських учених в складі Академії часто розбиваються об великі перепони. На ряду з українськими професорами, також чеські професори високих шкіл у Празі викладають де-які дисципліни. Але які-б великі перепони не були, розцвіт українського культурного центру не припиняється, а поступає значними кроками вперед. Маються зараз майже по всім дисциплінам відповідні лабораторії, кабінети для наукових дослідів й т.и. Багато приладів, картограм, діаграм та плакатів зроблені власними силами студентів під керівництвом професури.

При заснуванні Академії передбачалось зробити тільки один випуск, себто і одноразовий прийом студентів. Прийнято було 207 студентів. Однак прийом був дуже й дуже невистарчаючим, аби хоч трохи дати змогу українській молоді, що знаходиться на еміграції провадити свої студії (на перший прийом було подано більше 600 прохань, така-ж кількість прохань була й при другому прийомі р. 1923). Се викликало велике співчуття й задоволення серед чеських урядових чинників та учених сил Чехії і на весні 1923-го року дозволений був ще один прийом, на що були відпущені певні кошти. Зараз в Академії слухають лекцій 387 студентів, переважно бувші студенти російських високих шкіл.

Всі студенти Академії забезпечені стипендіями, вистарчаючими для життя. Матеріальними справами студентства відає господарсько-фінансова комісія, що складається з представників професури, студентства та відпоручників чеських міністерств закордонних справ і хліборобства, та допомоговий комітет. Майже все студентство зорганізовано в „Академічну Громаду“. Поза нею стоїть невеличка група комуністів.

Праця студентів виявляється не тільки в академічних справах, але і в ріжних студентських гуртках та організаціях. Нині маються такі організації: зразковий кооператив, споживче т-во „Україна“, при котрому існує студентська їдальня, що обслуговує все студентство; позичково-ощадне т-во „Єдність“, т-во по розповсюдженню кооперативного знання, гурток бібліографічний, драматичний гурток: хор, спортивний клуб та багато дрібніших та вузких по своєму завданню. Безумовно, найбільше значіння не тільки для Академії, але і для всієї української нації, має „Видавниче Т-во при У. Г. А.“. Праця цього т-ва по своїй важливості, за яких шість років, прямо таки колосальна. Брак фахової української книжки та відповідних підручників для високих шкіл на українській мові відчувався з самого початку заснування Академії надзвичайно гостро. Можна було дістати фахову літературу на мовах німецькій, чеській, російській та польській, але така постановка справи не виправдувала-б того

великого завдання, яке взяла на себе Академія. Вона не тільки підготовляє вистудійованих фаховців певної галузі господарства України, але дала великоцінний скарб — свою рідну фахову книжку. За півторарічне існування „Видавниче Т-во при У. Г. А.“ випустило більше 100 назв книжок, головно лекцій, що викладались студентам. Членами Т-ва являються професори та студенти Академії. Членський пай виносить 200 корон чеських.

До осені р. 1923-го існували ще при Академії матуральні курси для осіб, що не мали закінченої середньої освіти. Проіснувавши один рік, матуральні курси дали змогу більше як 70 особам закінчити середню освіту й вступити до ріжних чеських високих шкіл. Більше половини з них вступили до Академії на ріжні відділи.

Діяльність Академії не обмежується тільки академічними рамками; вона виходить далеко дальше. Приймаючи участь в ріжних з'їздах, висилаючи свої експонати на ріжні виставки, Академія як найкраще репрезентує закордоном українську націю. Хор, Драматичне Товариство, зробивши де-кілька виступів в Под'єбрадах та в ближніх містах, склали про себе як найкращу опінію серед чеського громадянства, знайомлюючи останнє з нашою народною піснею та мистецтвом. Студенти-спортсмени, українські скавти, увійшовши в подібні місцеві організації, далеко поширюють знайомство чужинців з українським народом. Тут ще треба згадати про українську виставку, зроблену засобами студентів та професури Академії підчас все-світнього жіночого конгресу, який відбувся на весні 1923-го року. Де-кілька образків з цієї виставки тут прикладаються¹. Виставку відвідали майже всі делегатки конгресу. Тоді-ж для делегаток конгресу Академічний Хор дав декілька концертів.

Особливо кипуче пішов розвиток Академії, коли остання звільнилась від опіки Українського Громадського Комітету в Празі, якому вона зпочатку була підпорядкована. Визволившись зпід впливу всяких політичних течій, а разом політичних роздорів, школа стала дійсно огнищем чистої науки, брак якої так тяжко відбився на нашому народові за останні часи. І тепер, коли український нарід не може мати своїх шкіл на рідних землях, Українська Господарська Академія в Под'єбрадах в Ч. С. Р. дасть надзвичайно великий скарб українському народові.

М. Д.

[21. II. 1924.

Радіо

КОЛИ перед 50 літами Филип Райс винайшов телефон, всі були тої думки, що буде можна передавати людську мову через океан, на яку-б не було віддаль. Тимчасом показалося, що й нині ще не можна телефонувати морським каблем до далеких місць. І хоч модерні поліпшення дали можливість телефону-

вати на більше як 1000 кілометрів, все таки проблем говорити на довільну віддаль досі не розв'язаний і хто знає чи, послугуючись дротами як посередником між говорючими і слушаючими, телефонія розв'яже його коли.

В чім саме полягає бездротне передавання відомостей? В принципі справа представляється так: В комнаті, де професор Х викладає свою лекцію, або в концертній салі, де артист У співає якусь арію, уставляємо більшу кількість мікрофонів (дуже вразливих на людську мову апаратів); вони схоплюють усі звукові філі, які в цій комнаті чи салі повстали, і, перемінюючи їх в електричний ток передають його дротами до посилаючої стації. Тут при помочи ріжнородних апаратів замінюється електричний ток, одержаний з мікрофонів, на електричні філі, які можуть розходитись без перешкод в просторі за посередництвом етеру, без уживання яких небудь металічних провідників (нпр. дротів). Філі ці розходяться в просторі з незвичайною шкорою на всі боки і тим самим вони доходять і до переймаючої стації. Тут знов відбувається з ними подібна переміна, що була на висилаючій стації, лиш у противному напрямі. При помочи відповідних апаратів переємна стація схоплює з простору електричні філі, перемінює їх в електричний ток і дротами провадить його до телефону, мембрана телефону починає відбувати дрогання в тим самим ритмі, в яким передтим відбував їх мікрофон в викладовій чи концертній салях і передає їх людському ухові як ті самі звуки, що їх чує аудиторія професора Х чи співака У.

Передумовами доброго переймання відомостей є очевидно добрий стан апаратів на обох стаціях, усунення всяких перепон, на які електрична філя може натрафити в своїй дорозі у просторі, як також відповідне „настроєння“ переємної стації. Знаємо з акустики, що по правилу резонанції т. з. камертон можемо заставити дрогати, себто видати тон, тоном якогось иншого інструменту під умовою, що частість дрогань камертону і цього інструменту буде однакова. Ми кажемо тоді, що камертон „настроєний“ на даний тон. Таку саму передумову маємо і в радіо. Щоби переймаюча стація могла схопити електричну філю з простору, її апарати мусять бути теж „настроєні“ на дану філю, в противному разі вони не будуть в можности її переймити, таксамо як камертон не видає би жадного тону, як що він не був би „настроєний“ на тон цього другого інструменту.

Для бездротного передавання відомостей необхідно, щоб була стація, яка висилає ці відомости, і стація, що їх переймає. Висилаюча стація складається в принципі з нарядженого кондензатора, цівки і антени. Наряджений кондензатор злучений з цівкою, викликає наслідком свойого розрядження, себто позбування своєї електричної енергії, сильні електромагнетні поля. Ці поля розширюються при помочи антен (дротів) у просторі як електричні філі, тому що електромагнетна енергія має саме цю прикмету, що намагається відлучитись від дротів і перейти у простір.

Переймаюча стація складається у принципі з антен, кондензатора, цівки і детектора. Вислана філя стрічає у своїй дорозі антену (дріт

¹ Диви образковий додаток.

з міді, бронзу, цинку або заліза). Якщо ся остання, з усіма апаратами відбираючої стації, „настроєна“ на цю філю, вона зхоплює її з простору. Це „настроєння“ можна досягнути відповідною величиною антени, кондензатора і цівки, під умовою, що висилаюча стація дає все однакові філі. Коли-ж вона посиляє філі різного роду, треба відповідно тому „настроювати“ апарат, себто в практиці влучувати кондензатори і цівки іншої величини, тому що величину антени звичайно досить важко змінити. Електрична філя пливе антенною як електричний ток до детектора, а цей заміняє електричні філі великої частоти на філі меншої частоти, приємливі нашим ухам. В нинішній радіотехніці уживається апаратів значно уділішених. На висилаючій стації мають велике примінення зв. електронні рурки, що дають електричним філям рівномірність. Також на переймаючій стації детектор заступлено електронними рурками, які сповнюють ще другу дуже важну роль, а саме скріплюють навіть незначні електричні філі, так що в телефоні наше ухо може виразно почути тон навіть з дуже великої віддалі.

Як радіо дає собі раду з великими віддаленнями? На це воно має три способи: перший той, що посилююча стація доставляє філь великої енергії, які можуть відбути дуже довгу дорогу; другий — щойно описаний, а саме, що в переймній стації маємо незвичайно уділішені апарати, які можуть скріплювати електричний ток, викликаний електричними філями, навіть мільон разів. Коли отже енергія філі в часі довгої дороги й ослабне, ми все-ж таки можемо її запримітити. Третій спосіб полягає на уживанню зв. реле-систему. Коли хочемо порозумітись з місцем, що віддалене від нас на 1000 кілометрів, нпр. з Берліну над Боденське озеро, висилаємо з Берліну електричні філі означеної довготи; їх переймає яка-не-будь стація в Тюрінген і висилає як нові; знов дістаються до стації в Мюнхені, яка висилає їх далше на Боденське озеро. Сюди доходять вони в тій самій майже силі, з якою вислала їх берлінська стація.

Тут кілька слів про електричні філі взагалі. Це ритмічні рухи етеру, до яких спонукує його електрична енергія антени. В принципі ці рухи нічим не різняться від світляних філь, лиш значно довші від них. Так-само як і світляні філі, електричні філі підлягають законам відбиття, переломання і т. д., та виставлені у просторі на різні перешкоди. До тих перешкод належать часті бурі з блискавками, електрична енергія повітряних мас, зйонізовані гази в горішних верствах атмосфери, які однак мають ту добру прикмету, що не дають безслідно затрачуватись електричним філям, а відбивають їх від себе. Зі скорістю світляних, філі електричні переносяться у просторі за посередництвом етеру (так-само як світляні філі!), що як нематеріальна субстанція не має жадного впливу на ці явища. Ця прикмета етеру була спонукою до винаходу радіо, бо довгі металеві телефонічні дроти впливають некорисно на електричний ток; вони змінюють його силу так, що на більші віддалі тяжко відрізнити людський голос. Електричні філі

мають ще ту добру прикмету, що розходяться у всіх напрямках, коли тим часом телефоном можемо порозумітись лиш з одною особою. Довжина електричної філі може бути різна, залежно від того які апарати її висилають. В практиці уживаємо філь довгих на 200—700 метрів (Vox-Haus в Берліні 400 метрів, Лондон 363 метрів, Москва 500 метрів).

Розвиток радіо ще незакінчений і перед цю областю техніки відкриваються безмежні можливості. Вже нині батько, що має великі маєтки десь у далеких від світового руху околицях, має змогу довідатись незвичайно скоро про найновішу ціну пшениці; його дочка, що студіює музику, може дома прислухуватись сонаті Бетговена, яку вона саме вправляє на фортеп'яні; його син слухає лекції професора університету про будову і розпад атомів, а дружина — викладу про виховання дітей; вечером діти любуються бездротними казками і байками. Значить, радіо відграватиме велику роль у вихованню. Тим самим воно перестане бути предметом люксусу та стане зчасом необхідним урядженням кожної хати. І хто знає, як буде виглядати усе наше будуче культурне життя, як-що розвиток радіотехніки поступатиме далше так скоро як досі. В кождім разі на цім полі стоїмо перед дуже революційними випадками.

Андрій Ластовецький

Радіо в копальнях і тунелях

НАЙНОВІШІ ДОСЛІДИ в області бездротового телефонування, як подає американський журнал Coal Industry, мають завданням з'ясувати можливості порозуміння в копальнях і тунелях. З ініціативи ньюйоркського Bureau of Mines в Годсоновому тунелю зроблено вдволюючі спроби. На глибині 30 метр. й у віддалі 500 метр. від входу в тунель при допомозі спеціальних резонаторів вдалося вести розмову з Пітсбургом. Оскільки далші досліді дадуть позитивні висліді, буде введено бездротові телефони в усіх копальнях для порозуміння із засипаними шахтярами підчас катастроф. Згадані спроби не встановили ще, чи електричні хвилі поширюються через воду й землю, чи вздовж тунелю.

Радіо-апарат з підручного матеріалу

АНГЛІЙСЬКІ ГАЗЕТИ чимало пишуть про те, що один учень школи штуки в Лондоні зробив самим примітивним способом радіо-апарат для приймання й відправлення депеш. Цим апаратом далось винаходцеві виміняти морзе-сигналами з Торонто, Конектікет (U. S. A.), з Францією, Данією, Еспанією й Новим Мехіко. Цілий апарат — чудо імпровізації: двуруровий прийомник, динамо й кілька звоїв мідного дроту. Все збудовано з відерепь від мармелади, коробок від цукру, пляшок від приправ і др. підручного матеріалу. Безумовно, скомпанування цього різноманітного матеріалу потребувало незвичайної майстерности.

Парламент і радіо

ELECTRICIAN подає, що в Аргентині промови членів парламенту передаються всьому населенню при допомозі радіо-телефону та резонаторів. На вулицях встановлено також апарати.

Літературно-наукова хроніка

Нова теорія полярного снігу

ЗПОМІЖ найрізкіших метеорологічних феноменів одним з найцікавіших і бодай найгарніших є без сумніву полярне сніго. З'являється воно в північних краях Європи, в Норвегії, Швеції і на півночі Росії. Настає тоді хвиля, коли весь небесний горизонт неначе горить зеленаво-золотистою краскою, яка в безконечних верствах сходить з неба дрогаючи і вібруючи без кінця. Це безперечно один з найгарніших образів природи, що перевищас своєю величавістю соняшну веселку. Цілими літами шукали пояснення цього явища. З початку пояснювали його магнетизмом землі, потім оголошено ряд теорій, опертих на чинностях ріжних газів, що мали міститися в високо положених атмосферичних верствах.

Однаке недавно норвежський фізик Ларс Беґард оголосив нову теорію, тим основнішу і цікавішу, що зумів оперти її на експериментальних фактах. По довгих дослідах, при допомозі спектральної аналізи, Беґард переконався, що у вищих атмосферичних верствах панує передовсім зимо, яке по деяким обчисленням можна оцінити на 250 ступнів Цельзія низше зера. При так низній температурі азот, що знаходиться в повітрі, кристалізує в надзвичайно дрібних кристалах, які держаться в просторі взаїмним електричним розп'ряженням. Ця маса кристалів дає при деяких освітленнях ту характеристичну зеленаво-золотисту краску полярного снігу. Ці самі кристалики дають теж синій відтінок неба, коли хмари не закривають високих верств атмосфери. Спектральна аналіза дала Беґардові можливість сконстатувати більше 30 спеціальних ліній в зеленій часті спектрума полярного снігу. Щоб доказати свої теоретичні погляди, Беґард зробив ряд експериментів, при яких зумів дістати так низку температуру, що наступила кристалізація азоту. Через одержані цим способом кристали перепустив Беґард електричне світло. На його велику радість кристали почали світити цим так характеристичним зеленим світлом, при цім ліній спектрума були ті самі що при спектрумі північного снігу. По кількох минутах, Беґард заперестав освітлювати кристали: однаке вони світили ще близько п'ять минут, що повторюється як найдокладніше в часі полярних ночей, освітлених фантастично продовж п'яти минут по згасненню боральної зорі.

На основі теорії Беґарда, насичення вищих сфер атмосфери по заході сонця удержується якийсь час наслідком характеристичного електричного „бомбардування“ кристаликів азоту і саме воно дає се зеленаве світло полярного снігу. Явище це відбувається правдоподібно в висоті від 100 до 600 кілометрів над поверхнею землі. Зі своєї теорії витягає Беґард дальші висновки: приймаючи, що земля на значній висоті окружена неначе легкою поволокою скристалізованого азоту, — Беґард думає, що ця обставина дає деяке пояснення можливості порозуміватися при допомозі електричних філій. Радіо не було-б можливе, коли не було-б цієї поволоки, що оточує землю; об цю поволоку неначе відбиваються електричні філії. Коли б цієї поволоки не було, електричні філії великої інтензивності мусіли-б губитися у просторі. Цей факт доказується ще й сею обставиною, що радіо функціонує ліпше в ночі ніж у день. Беґард пояснює, що в ночі ця далека поволока сильніше скристалізована чим у день, коли соняшні проміння, магнетизуючи цю кристалічну хмару, замінюють її радше в газову поволоку, що легше пропускає електричні філії.

Теорія Беґарда, може ризиковна в деяких деталях, дає однаке дуже цікаве поле до нових дослідів в атмосферичній фізиці, і в кождім разі потверджується низкою експериментів, що провіряють і скріплюють теоретичні заключення норвежського вченого.

К. Д.

Музична хроніка

Фраскіта

ОПЕРЕТА ЛЕГАРА, ФРАСКІТА, вже не нова. Її вже перед тим виставляли по заграничних сценах, але в Берліні її виставляють перший раз в театрі „Thalia“, і то з дуже добрим успіхом. Цей скромний досі театр, відновлений тепер проф. Ц. Кляйном, за-

чав „Фраскітою“ новий відділ своєї діяльності й зумів його зачати добре.

На прем'єрі диригував сам компоніст Легар, що стягнуло до театру публіку, яка звичайно туди не заходила. А й тепер, після прем'єри, театр виповнений, бо дирекція до виступів у „Фраскіті“ зангажувала дві небуденні сили: відомого оперового співака, тенора Ядловкера й співачку будапештської опери, М. Серак. Про те, як Ядловкер співає, не треба багато й казати: його голос (особливо в арії *Schatz, ich bitt' dich, komm' heut Nacht*) каже забувати, що це оперета (текстом навіть не дуже й оригінальна) й місцями здається, що слухається опери, де й місце Ядловкеру. Пані Серак не тільки співає прегарно, але й грає дуже добре, з незвичайним темпераментом і розумінням своєї ролі. При такій обсаді побічні ролі не можуть видержати ансамблю й тільки Платен виконує дискретно свою роллю підстаркуватого, але все ще забавного дядька.

З. К.

В ПРАЗІ відбудуться в днях 31-го мая, 1-го і 2-го червня три орхестральні концерти присвячені модерній музиці. Улаштує їх Internationale Gesellschaft für neue Musik. Чеське правительство рішило зробити всякі пильги закордонним гостям на ці концерти, м. ин. оплати за чеську паспортну візу та ціни білетів їзди будуть знижені до мінімуму.

У ВІДНІ відіграно на днях перший раз Малера 10-ту симфонію (недокінчену). Диригував Франц Шальк.

СОВІТСЬКЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО запросила Ріхарда Штрауса і Фріца Буша (дрезденський Generalmusikdirektor, один з сьогочасних найкращих німецьких диригентів) на цілий ряд концертів.

В НЬЮ-ЙОРКУ під цю пору „горячий“ оперний та концертний сезон. Metropolitan Opera почала свій сезон знаменитою виставою Meistersinger'ів, яку прийнято з захопленням. Слідували: „Тангайзер“, „Розенкавалір“, „Борис Годунов“. На концертній естраді найбільші успіхи мають: скрипак Павел Коханський, клявісіністка Ванда Лядовська, pianiсти: Осип Габрилович, Мітя Нікіш і Мечислав Мінц.

В РИМІ став директором Academia di Santa Lucia один з представників модерної італійської музики Отторіно Респіті.

В БЕРЛІНСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ ОПЕРІ покликано на місце першого диригента (опорожнена по Ф. Штідрі) молодого, незвичайно талановитого диригента з Діссельдорфу, Георга Шеля (Szell).

АМСТЕРДАМ, РИМ І ПРАГА улаштовують величаві свята в честь Ріхарда Штрауса, які дадуть перегляд цілої його дотеперішньої творчости.

ФЕЛІКС Ф. ВАЙНГАРТНЕР, славнозвісний диригент, директор Volksoper'и у Відні, не відновив контракту з цю оперою (який в тім році кінчиться), але прийняв становище генер. директора музики в Шікаго. Туди вибирається в літі знаний компоніст Георг Шуман, директор берлінської Singakademie, запрошений для кількамісячного курсу композиції.

ФРАНЦ ЛЕГАР, знаний віденський компоніст, якого оперета *Die lustige Witwe* була свого часу найбільш популярною в Європі (та принесла компоністові нечувані тоді мільйонні тангіми), звернувся до серйозної музики: він пише тепер оперу, яка буде виконана на відчинення нового сезону в Metropolitan Opera в Нью-Йорку, з найбільшою німецькою співачкою Марією Ерцою (драматичний сопран) в головній ролі.

ПОМЕРЛІ: в Гамбурзі скрипак Ріхард Барт (Barth), про якого говорив Брамс, що він найліпше грає його твори. Барт був учеником Йоахіма. В Будапешті помер в 74-м році життя граф Гейза Зічі (Zichy) президент мадярської національної академії. Він був учеником Ліста; стративши замолоду на полюванні

праву руку, він став грати лише лівою рукою. Лишив по собі багато фортепианних творів та обробіток на ліву руку.

A. P.

Берлінська хроніка

Ще один симптом

ЩО російський комунізм і разом із ним ССРСР почали в останньому часі після смерті Леніна тратити свою суттєвну силу, це факт, якого вже ніяк не можна заперечити. І бути може, що якраз у відродженню критичного погляду на ССРСР-івські відносини та певності що їм вже не втриматися довго, й заключається вся неминучість упадку російського комунізму може й у не дуже вже далекому майбутньому. Страшні-ж були більшовики і в своїй обороні й наступі якраз своєю силою суттєвості, що викликувала в їхніх противників безнадійне почування неминучої програної. Сьогодні-ж уже появився сумнів, чи припадком могутні залізні тягарі, якими жонґлював атлет у більшовицькому цирку, не були з помальованого на сталевий колір папендекло, а богатырські мускули силача з — гуми. Множаться симптоми психологічного перелому серед еміґрації земель колишньої Росії й одним із них був „Суд над єврейськими комуністами“, 1-го березня ц. р. у Берліні групою видадених із ССРСР сіоністів.

Про сам „Суд“ не доводиться говорити занадто серйозно. Великі афіші, розліплені на всіх перехрестках берлінських вулиць обціювали справжній „страшний суд“ з прокуратором і оборонцем і свідками і публікою в ролі присяжних суддів. Видавалося, що на ньому буде всебічно освітлена роль Жидів у російськомуністичному й взагалі в революційному руху Росії, і вийде присуд, що зніме з жидівського народу всяку відповідальність за події в колишній Росії в останніх літах, яку так уперто звалося тепер на всіх Жидів без різниці їхньої партійності vox populi більшовицького Дорадо. А вийшла наче-то домашня суперечка поміж сіоністами й жидівськими комуністами на тему — хто кращого бажав Жидам і хто більше свому народові прислужився. Ініціатори „суду“ наче-б „щеголяви“ своїм титулом „видадених із Росії“, а один промовець розпинався над кривдою сіоністичного журналіста, якому за його опозиційність відобрано можливість заробітку в жидівській пресі ССРСР. Мимохіть насувалася рефлексія, що щаслива та опозиція, якій дають паспорти на виїзд у Берлін для влаштування „суду“, а не задавлюють у „чека“, щоб і їхній передсмертний стон ніким не був почутий. Та й організація „суду“ була по трохи несерйозна: промовляли сіоністи, не допускаючи до голосу ніяких інших „свідків“. Вийшов мітинг поганенького сорту.

Не багато цінного було в тому, що говорили Фішер, Лурье, Ліберман, Добринін і ин. про це, як „евсеція“ (жидівська секція комуністичної партії) знищила автономізм жидівських громад, обмежила жидівську пресу всього до 3 газет із тиражем 6000 примірників, занапастила одну велику друкарню, зруйнувала кооперацію і товариства взаємного кредиту, розгромила жидівське шкільництво, пособлюючи безграмотності на низах і асиміляції на верхах жидівської маси, відтягнула гебрейську мову в початок заборонених мертвих мов і ставила перешкоди організації самооборони проти погромів. Все це в порівнянні до руїни на Сході занадто дрібні справи. „Суд“ мав ту головну хибу, що залишив цілком без уваги головне обвинувачення, яке з жидівського боку можна покласти жидівським комуністам: що вони поглибили своєю діяльністю безодню ненависти населення Сходу Європи до всього жидівського народу, якому доля присудила жити серед нього. Бо коли судити, то за шкоди, які важко, а той цілком неможливо направити.

Як цього й можна було сподіватися, суд не обійшовся без скандалів „підсудного“, себто жидівських комуністів. У великий, густо набитий саль Бетговена оцей „аванґард“ всесвітньої революції“ вбився клином у середину саль, займаючи не більше 20—30 місць. Але який крик, гвалт, рев, квік, свист. А які типи. Словом революційна Росія — інертна маса безхребетної „демократії“ й жмінка громил на революційних котурнах. Поява одного поліциста втишила „бурю“ в мить: „Панове. Не забувайте, що ви в Німеччині.“

Бой

Естонсько-український вечір

КІЛЬКА гарних моментів пережило українське громадянство Берліна на українсько-естонському вечері, улаштованій 1-го березня в локалі „Української Громади“. Вечір мав завдання зблизити Естонців з українською еміґрацією, бо досі зносили Українців з представниками цього незвичайно симпатичного, працюючого і хороброго народу були лиш спорадичні і обмежені на знайомстві поодиноких студентів між собою. На вечер завітав між иншим і славний естонський мистець Юхт, який вернув саме з кількох концертів у Парижі.

По вступній промові голови „Укр. Громади“, д-ра Кузєлі, студ. Кожевників розповів про історію Естонців та їхню боротьбу за незалежність (один мільон населення виставив в дуже короткі часі більш як стотисячну армію), про їх літературу, мистецтво та шкільництво, про їх економічні відносини та вигляди на майбутнє.

Зпоміж естонських гостей промовляв естонською мовою канд. Кок. Він привітав від імені естонської берлінської громади Українців. „Вам не пощастило здобути самостійної держави“, говорив він, „але естонський нарід все ставився прихильно до української справи і на завсіди остане приятелем незалежної України тим більше, що для незалежної Естонії потрібно незалежної сильної України.“ Побажавши українському народові скорого осягнення його змагань, він прочитав чудовою мелодійною естонською мовою виїмки зі збірки поезій естонського поета Густава Суїтса, нинішнього професора естонської літератури на університеті в Тарту (Дорпат) п. з. „Тулемаа“. Присутні нагородили рецитатора бурєю оплесків. В дискусії порушувалося питання військового виховання в Естонії та естонської конституції. Студ. Кожевників, канд. Кок і канд. Мартінзон радо давали свої пояснення.

Потому представник українського студентства привітав в імені його-ж присутних на вечері естонських студентів, підкреслюючи щире бажання українських студентів увійти в тісний контакт із студентськими естонськими організаціями. Йому відповів студ. Томес, що берлінські Естонці подбають в найближчому часі про спільний вечір у себе. А. Л.

КУРСИ ЗАОЧНОЇ ОСВІТИ стрічають щире прийняття серед нашого громадянства. На Курси зголошуються день-денно нові учні, деякі навіть колективно, як нпр. бувші полонені із Східної Пруссії і молодіж із Волині. Зголошення йдуть справді з цілого світа, бо досі, хоч минуло ледь 3 тижні від дня оголошення Курсів, маються зголошення з Німеччини, Чехословаччини, Австрії, Південної Славянщини, Болгарії, Франції, Данії, Литви, Марокка, Галичини й Волині. Курси випустили вже, крім проспекту, що був розісланий з „Літописом“, перший свій найбільший обіжник про порядок впису на курси, умови навчання та спосіб вплачування грошей. Обіжник висилається всім на бажання безплатно.

(Далі див. обіжнику)

День за днем по світу

(28-го лютого — 5-го березня 1924)

28. Північна конференція Данії, Норвегії, Швеції і Фінляндії у Стокгольмі. — Exposé нім. міністра закорд. справ Штреземана.
1. Знесення військового воєнного стану в Німеччині. — Італійсько-чеський й італійсько-альбанський договори.
2. Оголошена перениска між Макдоналдом і Поенкаре.
3. Турецько-німецька союзна умова.
4. Знесення халіфату в Туреччині. — Землетрус в центр. Америці.
5. Конференція амбасадорів у Парижі настає на дотеперішнім способі військового контролювання Німеччини.

В старім дворі

ВЖЕ трава поросла на стежках, що вели
До уквітчаних рожами стін...
Ще недавно в дворі тім знайомі жили,
А тепер обезлюднений він.

Порохами покрилися шиби в вікні.
В огороді спів птахів затих.
Навіть зеркала стали мутні, мов сумні,
Що ніхто не подивиться в них.

Та-ж канапа і стіл, ручно тканий ковер,
Мов левада, принесена з гір.
Хто вгадає, де ділися руки тепер,
Що отсей вишивали узір?

Ось годинник. В гору підняли ковалі
Молотки і чекають, не бють.
Не чекайте! Вже пальчики білі, малі
Не накрутять вас більше мабуть.

Не дивіться портрети з золочених рам,
Не кидайте мені свій докір!
Я останній привіт і поклін вам віддам
І покину опущений двір.

Богдан Ленкий

Берлін, 8. XI. 1923.

Таорміна

(Із дневника двох товаришів подорожі)¹

В пансіоні Шулер, на терасі, чистенько на-
криті столи ждали на гостей. У чере-
ватих карафках полискувало вино. Сонце
якби напилосся крові, і щедро кидало по білим
обрусі дрожачі кружки й різнобарвні лінії.
Поміж стовпами барери стояло непорушно,
сталево синє море. А в мягку синяву неба
гляділа в гору „Фата Морґана“, полискуючий
вершок Етни. Він спокійно курих свою люльку.
Филі запахів цвітів заливали терасу.

Полудне! Чудова мягка мелодія уносила
понад запущеними рожаними городами, вдира-
лася в усі закутини тихого дому. А мені зда-
валося, неначеб дорогі жіночі руки холодили
моє чоло.

Гості займали місця. Був там модний дан-
ський маляр Нільсон, що мав звичку стало
малювати вид на Етну, разом із грецьким
театром. Щоби намалювати один образ, він
потрібував два дні, він працював на замовлення
панни Гельмін, зажилої, шведської телефоністки,
що хотіла полудневе сонце, змальоване олієм,
заворожити до свого дому.

Одного разу, звернув я Нільсонови увагу,
чому він малює Етну так неприродно високою.
„Панна Гельмін так замовила“ — відповів він
і малював далі. Було там також веселе
подружжя із Відня, де-кілька чорних Неаполі-
танок і важний правительственный радник з
Гумбіннен, що сто разів на день повторював:
„Коли ліри так даліше будуть йти в гору, то
я не переживу цього“ (а ліри стояли тоді на

¹ Wandern und Schauen. Aus dem Tagebuch zweier
Weggenossen von Hans Förster und Friedrich Ahlfeld.
Гамбург 1923.

3,30 м!). „То чому ви подорожуєте?“ питалася
Віденка. Ми оминали цього чоловіка. Що нас
вкінці обходила його калитка з грішми?

При десері я підвівся і виголосив таку
промову:

„Мої пані і панове! Щасливі товариші
соняшних днів у Таорміні! Мій достойний
добродій, містер Фуллер з Колорадо, має собі
за честь, запросити вас усіх на вечірний пир
на горі Веґа. Гостям раді, веселий настрій
запевнений.“

Мою промову прийнято з одушевленням. А
вечером посувався досить великий, чотирма
мовами балакаючий гурток, у сторону старого
скельного гнізда. Панна Гельмін сопіла й
задихалася. „Що ті дурні люде усе мусять
дертися по горах!“

Та на горі вона мала свою заплату. У
високій траві, попід руїнами, розбили ми малий
табор. Ціла батарея добірного Марсала, скоро
пішла з рук до рук. І ми випили на здоровля
ввічливого добродія Фуллера, що дав мені
стільки долярів та уможливив подорож до
Італії. „Дуже симпатичний чоловік. Що я не
маю такого щастя як ви!“ нарікала Віденка.

Чи доброму Американцеві дзвонило тоді в
ушах? Я думаю, що він дуже мало був би
вдоволений, що я так, у найліпшій соціальному
зміслі, зуживаю його гроші. Мабуть виривав
би собі своє сиве волосся.

І коли інші пили і балакали, я почав філо-
софувати на тему долі. Чи я цьому винуватий,
що в Ідарі я довідався про існування містера
Фуллера? Чи винен, що він мене заангажував
на товариша подорожі, для своєї слідуєчої
поїздки до Європи? Чи винен, що він захорів,
що мене самого вислав? Так що я тепер маю
змогу прожити на сім чудовім клаптику старої
Європи, посеред щасливих людей, декілька
безжурних днів.

Чи це все дійсно лиш звичайний припадок?
Чи нема в тім ще чогось іншого? Бувають
люде, що ніколи нічого не переживають, що
усе видять довкруги себе сіру буденність, бо
вони носять кантарки, що їх називають своїми
принципами. Прихильний припадок, певно
нераз і до них застукав. Але йому треба усе
вийти трохи на зустріч. Треба йти крізь життя
з напруженою увагою, а коли припадок надійде,
зуміти його скоро придержати. Це подібно,
як з іздою човном: пустиш його самого, то він
певно потрафить найнебезпечніше місце обми-
нути. А коли зачати веслувати, то човник
зовсім певно поплине на скелі.

Кожний з нас вносить в життя чимало не-
народжених годин щастя. Але багато з нас не
зважає на своє дорогоцінне добро, губить його, від-
кидає від себе, щоби пізніше шукати надаремно.

І так я сотворив собі тут, на вершку Веґи,
філософію щастя, або радше я пізнав змісл
моїх учинків. Бо в життю усе так буває: спершу
робимо щось зле або добре, щойно потім при-
ходить розсудок і шукає причин.

Не знаю хто перший подав цю щасливу
ідею. Але, нагло пішло гасло: в низ до моря!
З голосним „славно“, йшли ми серед ясної
полудневої ночі. Італійки йшли вперед, спі-
ваючи якусь мягку, мелодійну пісню. Це була
така ніч, що навіть панну Гельмін зуміла на-
строїти сентиментально.

На долині виплили ми мушини на чорні, зеркально гладкі, таємничі філі.

Чим даліше я відпливав від балакаючих жінок, тим вільніше я почував себе. Ген далеко, неначе сторож залив, стояла скеля облита місячним сявом.

Нечайно посипалися знад берега жахливі оклики: „Не бачите там світел?“ — кликала панна Гельмін, — „чи се не звірята?“ Вона пригадувала собі, що читала раз про такі величезні блискучі морські звірята, що мають появлятися в тих околицях. Ми її висміяли, і вона гнівалася дуже. Ті ніби-то морські звірята показалися смолоскипами Богу духа винних рибаків, що по ночах збирають всілякі морські звірятка, для вибагливих піднебінь чужинців. У недалекій гостинниці, де присмаки варять ті, ми пробували дещо з того. Панна Гельмін проковтнула відважно половину поліпа. Мені припала „морська звізда“, та я не міг в ній знайти нічого смачного.

Настав час повороту, а з цим найтяжа частина дня. Панна Гельмін лишилася на долині над берегом і, сівши на камени, казала що вже більше не може. Наші вговорювання були безуспішні. Вкінці ми зробили з наших палиць рід крісла та висадили туди панну Гельмін. Два сильні мушини стогнали під її тягарем та проклинали її в душі. Після цього вона довгий час не покидала своїх комнат.

На другий день уранці море бурилося. Філі клекотіли й шипіли, а мені було і страшно і лячно, коли я добився до скель, до мрій останньої ночі. На горі я лежав на соняшнім камени, з розпростертими раменами, з закинутою головою і дивився в сонце. Я чув, як сонце висушує мені тіло з соленої води і разом з цим відчував, як шкіра робиться смаглявою. Але на диво: зовсім у глибини моєї душі сиділа ще частинка німецького болю, що його сонце не змогло зцілювати. Я знав добре в сій хвилині: пізніше, по тижнях, коли вже буду на сірій півночі, це все видасться мені ще раз ясним, щасливим сном, що з кожним роком буде кращим і ніжнішим.

Чому я не можу бути в теперішній хвилині цілком задоволеним? Я почав знова роздумувати і прегарна година минула.

Незадоволений сам собою, кинувся я головою у вир филь. Далекі, по другім боці залив лежав півострів Сан-Андреа, оливними деревами порослий, повен цвітів, скель і грот, справжня вітчизна мотилів і ящірок. Маючи цей острів перед собою, я плив через залив. Плив чверть години, пів і довше. Скеля лежала далеко поза мною. Тоді зміркував я, що я що-правда віддаюся від скель, але і також до берега не зближуюся. Филя за филю переливалася мені понад головою солоня вода втискала до уст, до носа. І з острахом я зміркував, що течія жене мене на повне море. Тепер треба було боротися. І я почував себе готовим. Я положився на бік і сильно зачав посуватися вперед.

Спокійно протягався зелений беріг, мерехтячи у полудневім сонці. На березі ні одної людської душі. Нарешті здавалося мені, неначе-б віддаль зменшувалася. Вже від давна я не думав та не відчував нічого, а тільки порухувався чисто механічно.

Із подвоєними силами, вхопився я першої прибережної скелі й підвівся у гору. Спав довго. Коли я пробудився, стояла червона соняшна куля, наче лямпіон понад синьочорною мов чорнило водою. Де я був саме? Під мною хлопотіла вода, знімаючись і опадаючи: а із два моря виглядали городи зелених ростин і яро червоних коралів. Веселі ящірки спали уже у своїх криївках. Я одягнувся і зійшов темною нічю в сторону Таорміни.

Прашання із соняшним островом! Я сидів уже останній раз на скелі проти залив. Виринав місяць і будував понад чорними водами ніжний, золотий міст. Я прямував туди, лежачи на плечах. Скеля лишалася поза мною, а філі несли мене даліше. За кожним рухом мої рамена поринали у золото, а тіло здавалося таким легким, що я не відчував майже нічого. І було мені, неначе-б від світла місяця спливала на мене якась ясність, якесь знання і безмежний спокій. Світла з гори гляділи любо в долину. І я зміркував, що остання частинка цього болю привезеного мною із півночі, що плентався за мною кризь довгі, довгі дні подорожі, розвіявся вкінці у ніщо.

Коли другого дня, у брудній переділці, прямував я на схід, побачив я ще раз спокійне, зеркально гладке море, скелі і малий залив.

Я прощався. До побачення! А поїзд уносив мене кризь Альпи на північ.

Переклала О. К.

ЗМІСТ 10-ГО ЗШИТКА:

	Стор.
ПОЛІТИЧНА ХРОНІКА	145
НАЦІОНАЛЬНИЙ ГЕРОЙ ТА ЙОГО КУЛЬТ	146
ПРИЧИНКИ ДО БІОГРАФІЇ Т. ШЕВ- ЧЕНКА — БОГДАНА ЛЕПКОГО:	
ПЕТЕРБУРСЬКА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВА	149
БРЮЛОВ	152
НАТУРЩИК ТАРАС	152
ШЕВЧЕНКОВИЙ ВІРШ НАРОДНЬОЮ ПІСНЕЮ — З. К.	153
УКРАЇНСЬКА ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕ- МІЯ В ПОД'ЄБРАДАХ — М. Д. . . .	153
РАДІО — АНДРІЯ ЛАСТОВЕЦЬКОГО . . .	155
НОВА ТЕОРІЯ ПОЛЯРНОГО СЯЙВА — К. Д.	157
МУЗИЧНА ХРОНІКА	157
БЕРЛІНСЬКА ХРОНІКА	158
ДЕНЬ ЗА ДНЕМ	158
В СТАРІМ ДВОРІ — БОГДАНА ЛЕПКОГО	159
ТАОРМІНА — О. К.	159
ОГЛЯД ЧАСОПИСІВ	
НАДІСЛАНІ КНИЖКИ Й ЖУРНАЛИ	} НА ОБГОРТЦІ
НОВІ ВИДАННЯ „УКРАЇН- СЬКОГО СЛОВА“ — З. К.	
ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ	
ОБРАЗКОВИЙ ДОДАТОК	

Огляд часописів

DEUTSCHE RUNDSCHAU, herausgegeben von Rudolf Pechel, 1923, Februar. Поважний берлінський місячник, що не раз уділює місця статтям про українські справи (напр. д-ра Віртса про голод на Україні), приносить у лютому зшитку більшу статтю проф. д-ра Макса Вольфа п. з. Die ukrainische Bewegung (стор. 176—181). Проф. Вольф рахується з невеликим знанням українського питання серед Німців, тому дуже приступно інформує про етнічні відносини на Сході, про історичну долю українського народу та про відродження української літератури з кінцем XVIII-го й українського державницького руху з кінцем XIX-го століття. Автор дотикає при тім цілком елементарних питань, послуговуючися зручно підібраними прикладами із сфер, зрозумілих пересічному німецькому інтелігентови. Проф. Вольф кінчить апелем до німецького загалу, щоб звернув більшу увагу на Україну й не дався перебігти державам антанті; які мовляв вже від довшого часу зрозуміли значіння України.

З. К.

NOVA HRVATSKA, ч. 2. Зміст: др. М. Вукеліч: Поняття народности й хорватство. Матосіч: Римський пакт, Вильсон, Ріска і Хорвати. Др. І. Єсіч: Упадок західного світа. Славянський огляд (сучасні руські проблеми: 2 Евразійці, замітки про український тайний університет і про допис про південно-славянські справи в „Українським Прапорі“). Літературний відділ. Фейлтон.

NARODNA STARINA, uredio Dr. Josip Matasović, т. I—III. Загреб 1922. Це один з багатьох південнославянських журналів, присвячених місцевій старовині й етнографії, але найкращий з них. Всякий із повним вдовolenням візьме його в руки й знайде в ньому не тільки добрий і дуже різномірний матеріал, але й інтересні та добре виконані ілюстрації. Хоч статті майже виключно відносяться до Південної Славянщини, уважний читач знайде всюди багато дечого такого, що може зацікавити не тільки славіста, але й українців. Звертаю наприклад увагу на статті проф. Булата про славянську мітологію (I) і про погляди на душу (III), а особливо на розвідки д-ра Н. Жуваніча про Білу Сербію (II, 107—118) і про Пелазгів (III, 211—227), які порушують багато питань зв'язаних до певної міри з українською стариною. Всі три томи закінчуються обширним відділом заміток, бібліографії і звідомлень.

З. К.

Надіслані книжки й журнали

(Редакція просить Редакції й Видавництва присилати свої публікації до рецензії)

Видання Товариства „Просвіта“ у Львові:

МИХАЙЛО ВОЗНЯК, Грицько Сковорода. Львів, 1922.

В. ДОМАНИЦЬКИЙ. Як господарюють селяне в чужих краях? Львів, 1923.

ДР. ІВАН КУРОВЕЦЬ. Перша поміч у наглих випадках захоронання. Львів, 1923.

Нові видання „Українського Слова“

Каталог „Українського Слова“. На днях появилася і розсилається на бажання: Каталог „Українського Слова“. IV. Берлін 1924. Лютий. Золота Липа

В ПОЛОВИНІ березня цього року появиться ювілейна збірка творів Лепкого п. з. „Золота Липа“ з присвятами кільканацяткох письменників, біографією ювілята, бібліографією його творів та багатьома ілюстраціями. Обгортка руки Бутовича. Докладніший зміст збірки буде поданий в найближчому числі „Літопису“.

Від Адміністрації „Літопису“

Зшитки 1—5 і 8 вичерпані й окремо не продаються. Натомість можна буде набути малу кількість комплектів першої книжки „Літопису“ (зш. 1—12), по ціні: м. 12.—, дол. 4.—, шв. фр. 15.—.

ПОШУКУЮ свого брата Андрія Пестременка, який під час останнього відступу Армії УНР був у 7 пішій бригаді 3-ої Залізної Дивізії. Повідомлення надсилати на адресу: Студ. Олександр Пестременко, C.S.R. Bratislava, Račistorska cesta č. 770.

Рада Висшої Освіти в Німеччині

(Berlin-Schöneberg, Hauptstraße 11)

Новоутворена Рада Висшої Освіти, що взяла на себе моральну й матеріальну опіку над українською студентською молоддю в Німеччині закликає отсим

все українське громадянство Європи й Америки

негаймо помощи українським студентам, примушеним долею рідного краю шукати знання в німецьких високих школах.

Майже всі вони такі убогі, що не всилі не то платити високі шкільні оплати (60—80 дол. у рік!), не то наймати квартири й убиратися, а й прохарчуватися!

Дякуючи жертвам громадянства, головно-ж помочі „Українського Слова“ відкрито під кінець минулого року студентську харчівню в Берліні, де поважна кількість студентів, протягом 2 місяців, одержувала даром харч. Одначе призбирані засоби вже цілком вичерпані, і харчівня, щоб удержатися, мусить вимагати оплат; та багато студентів не може нічого платити. Наслідком того чимало їх або живе у страшних злиднях і марнується, або кидає науку і шукає заробітку по фабриках і фармах. Одно і друге приносить необраховані шкоди нашому народови і його будучині.

Ратуйте нашу молодь від фізичного і морального знидіння!

Дайте їй можливість прожити і покінчити науку!

Дбайте про приріст інтелігентних сил нашого народу!

Жертви слати до Verein Ukrainischer Studenten, Berlin-Charlottenburg 4, Wielandstr. 37. Імена жертводавців будуть оповіщувати в „Літописі“.

В. Коваль

Др. З. Кузеля.

С. Томашівський.

За Раду В. О.

Приймається передплата на 1924-ий рік
на новий ілюстрований тижневик видання
„Українського Слова“ в Берліні п. з.

ЛІТОПИС

політики, письменства і мистецтва
під редакційним проводом С. ТОМАШІВСЬКОГО

„ЛІТОПИС“ не служить жадній політичній партії, ні жадній доктрині, натомість змагає до поглиблення і поширення української національної думки й культури шляхом основного самопізнання, поважної критики та систематичного познайомлювання читачів з головними проявами політичного й культурного життя західного світа. Виходить кожної суботи.

ЗМІСТ 5-го ЗШИТКА:

Бісмарк і Україна. Совітський авторитет — Р. П. Гуто Гофмансталь — Ф. Чірна. Музей і бібліотека тов. „Просвіта“ в Ужгороді — В. Залозецького. Ганаки — З. К. Українські таборні часописи у Німеччині — З. Кузелі, Мадам Троцька — А. Аверченка. Viola Tricolor — Теодора Шторма.

ЗМІСТ 6-го ЗШИТКА:

Бісмарк і Україна (II). Київський лист — Л. В. Теодор Шторм — Б. Лепкого. Молода українська армія — В. Кучабського. До передісторії З. У. Н. Р. Українські справи 1649 по „Французькій Газеті“ — І. Борщака. Паперовий генерал — Вернера оф Гайденштама. Viola Tricolor — Теодора Шторма.

ЗМІСТ 7-го ЗШИТКА:

Ще про галицьку трагедію. З чого живе поет? — Проф. др. Макса Й. Вольфа. Теофіля Романовичка — Богдана Л. Українські справи 1649-го року по „Французькій Газеті“ — І. Борщака. Заочна освіта — Проф. В. Коваля. Фелікс Люшан — З. Кузелі. Мій рідний край — Василя Некрасевича. Viola Tricolor — Теодора Шторма (Кінець).

ЗМІСТ 8-го ЗШИТКА:

Бісмарк і Україна (III). Перебудова ідеологічних основ — Др. В. Залозецького. Естонці — Петра Кожевникова. Сучасна музика в портретах (I) Р. Штраус — Антона Рудницького. Ще про „Історію Руссов“ — Б. Л. Розкопки в старому Біблос — З. К. З болгарських поетів. З тихих драм великого міста — Богдана Л. Агонія „Семіянти“ — Альфонса Доде.

ЗМІСТ 9-го ЗШИТКА:

Пражський лист (Виступ В. Винниченка) — Л. Д. Боротьба Українців Зеленого Кліну за рідну школу — П. К. Війна прогаєних можливостей — В. Кучабського. Магатма Ганді — З. К. Грїб Тутанхамена — К. Д. Гоголь по німецьки — З. К. Заперта комірка — Івана Цанкара. Дещо про книжки — Анатоля Франса.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

	в Німеччині	в Америці	в инш. краях Європи
на 1/2 року . . .	М. 6,00	Дол. 2,25	Фр. ш. 9,00
на 1/4 року . . .	М. 4,00	Дол. 1,50	Фр. ш. 6,00
поодинокий зшиток	М. 0,35	Дол. 0,15	Фр. ш. 0,50

На бажання висилає адміністрація ч. 1 на показ безплатно

Гроші й матеріяли слати на адресу:

Verlag „Ukrainske Slowo“, Hauptstr. 11, Berlin-Schöneberg

У Галичині передплату приймає представник „Українського Слова“ Іван Рудницький: Львів, ул. Тарновського, ч. 7. — Передплату у Чехословаччині проситься висилати на нашеkonto в Živnostenska Banka v Praze. — В Ужгороді „Літопис“ можна дістати в книгарні „Тиса“.